

INIMESEÕPETUS

Üldalused**Õppe- ja kasvatuseesmärgid**

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

- 1) enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- 2) füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- 3) tervis ja tervislik eluviis;
- 4) turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- 5) üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, integreerides õppesisu kõigis kooliastmes.

Inimeseõpetuses käsitletakse eakohaselt õpilaste isiksuse kujunemisele ja sotsialiseerumisele kaasa aitavaid teadmisi, oskusi ja hoiakuid. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõpimeetodid.

Õpetus on inimeseõpetuses isiksusekeskne, rõhk on väärtuskasvatusel. Õpetuses liigutakse tervikliku mina poole ning situatiivselt vahetu ümbruse tajumiselt ühiskonna sotsiaalsele tunnetusele. Väärtustatakse tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi, positiivse minapildi kujunemist ning üldinimlikke väärtusi. Inimeseõpetuse ainesisu toetab turvalise koolikeskkonna saavutamist ning eetiliste, vastutustundlike ja aktiivsete kodanikuühiskonna liikmete kujunemist.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub vaimses õpikeskkonnas üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamast keerukamaks, ent peavad aine eesmärkidest lähtuvalt olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest.

Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust seoses 1) endasse positiivse suhtumise ja tervikliku mina kujundamisega ning 2) arenguülesannete ja nendega toimetulekuga.

Esimeses kooliastmes on inimeseõpetuses rõhk õpilase enesekohasel pädevusel ning enese suhestamisel lähiümbrusega, integreerides ühiskonnaõpetuse temaatikat. Teises kooliastmes on keskmes õpilase sotsiaalne pädevus ja sotsiaalsete probleemide ennetamine ning õpilase tervist tugevdav ja väärtustav eluviis. Kolmandas kooliastmes keskendutakse õpilase ealiste iseärasuste (murdeiga) ja arenguülesannetega toimetulekule, tervise tervikkäsitlusele ning enese- ja sotsiaalsetele oskustele.

Inimeseõpetuses õpitakse teatud teemasid ülevaate korras ja teatud teemasid käsitletakse sügavuti.

Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline keskkond, arvutiklass, asutused, muuseumid, näitused jne;
- 7) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetoditele: arutelud, diskussioonid, juhtumianalüüs, paaristööd, projektöpe, rollimängud, rühmatööd, väitlused, õpimapi ja uurimistöö koostamine, praktilised ja uurimistööd (nt töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine, infootsing teabeallikatest) jne;
- 8) arvestatakse õpilaste võimete ja suutlikkuse ja kohaliku eripäraga ning ühiskonnas toimuvate muutustega;
- 9) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhirõhk hoiakute kujundamisel;
- 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hindamine inimeseõpetuses tähendab konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhirõhk on õpilase arengu toetamisel. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang, kusjuures oluline on õpilase enda roll hindamisel, pakkudes võimalusi enesehindamiseks.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi, kuid ei hinnata hoiakuid ega väärtusi. Hoiakute ja väärtuste kohta antakse õpilasele tagasisidet.

Aineteadmiste ja -oskuste ning hoiakute hindamine võib kanda nii kujundava kui ka kokkuvõtva hindamise ülesandeid, kusjuures põhirõhk on kujundaval hindamisel.

Õpitulemuste hindamise vormid on mitmekesised, sisaldades suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja omavahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist lähtuvalt õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab teoreetilisi teadmisi praktiliselt õpitu olukorras;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpitu olukorras;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

INIMESEÕPETUSE AINEKAVA I kooliaste

Ainepädevus

Ainepädevus tähendab suutlikkust mõista inimühiskonna ajaloo ja nüüdisajal toimuvate ühiskondlike muutuste põhjuseid ja tagajärgi; tunda lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid ja kasutada mõnda neist õppetöös ja igapäevases elus; luua tulevikustsenaariume ja -visioone mingis sotsiaalselt või personaalselt olulises valdkonnas; tunda ja austada inimõigusi ja demokraatiat, teadmisi kodanikuõigustest ning -vastutusest, nendega kooskõlas olevaid oskusi ja käitumist; ära tunda kultuurilisi eripärasid ja järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; jätkuvalt huvituda oma rahva, kogukonna ja maailma arengust, kujundada oma arvamus ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonnas

Enesemääratluspädevust - suutlikkust mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervise seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme - toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevuse kujundamisel on oluline roll kõigil valdkonna õppeainetel. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatikapädevust - suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades - toetavad kõik valdkonna õppeained.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained. Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärged, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

- 1) enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- 2) füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- 3) tervis ja tervislik eluviis;
- 4) turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- 5) üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuses käsitletakse eakohaselt õpilaste isiksuse kujunemisele ja sotsialiseerumisele kaasa aitavaid teadmisi, oskusi ja hoiakuid. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõpimeetodid.

Õpetus on inimeseõpetuses isiksusekeskne, rõhk on väärtuskasvatusel. Õpetuses liigutakse tervikliku mina poole ning situatiivselt vahetu ümbruse tajumiselt ühiskonna sotsiaalsele tunnetusele. Väärtustatakse tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi, positiivse minapildi kujunemist ning üldinimlikke väärtusi. Inimeseõpetuse ainesisu toetab turvalise koolikeskkonna saavutamist ning eetiliste, vastutustundlike ja aktiivsete kodanikuühiskonna liikmete kujunemist.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub vaimses õpikeskkonnas üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õpikeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamast keerukamaks, ent peavad aine eesmärkidest lähtuvalt olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest.

Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust seoses 1) endasse positiivse suhtumise ja tervikliku mina kujundamisega ning 2) arenguülesannete ja nendega toimetulekuga.

Inimeseõpetuses rõhk õpilase enesekohasel pädevusel ning enese suhestamisel lähiümbrusega, integreerides ühiskonnaõpetuse temaatikat.

Inimeseõpetuses õpitakse teatud teemasid ülevaate korras ja teatud teemasid käsitletakse sügavuti. Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused.

I kooliastme läbivad teemad:

- Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.

I KLASS

Mina, aeg ja asjad:

- Vaba aeg
- Tööaeg
- Minu oma.
- Meie oma.
- Asjade väärtus
- Asjade hind
- Keskkond ja jätkusuutlik areng.

Mina ja minu pere.

- Perekond
- Sugulussidemed
- Vanavanemad
- Koduarmastus
- Kohustused
- Kodutööd
- Ametid

Kultuuriline identiteet.

Mina ja kodumaa.

- Haldusüksus
- Kodumaa

- Naaberriigid

- Kodukoht

- Riigi sümbolid

- Kodukoha sümbolid

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.

Mina ja kodumaa.

- Küla
- Vald

- Linn

- Maakond

- Riik

Tehnoloogia ja innovatsioon.

Mina:

- Teave ja asjad.

Teabekeskond

Meedia

- Teabeallikad
- Teave

- Reklaam

- Turvalisus

Tervis ja ohutus.

Mina ja tervis.

- Terve ja haige inimene.
- Tervise eest hoolitsemine.

- Ravimid.

- Tervislik toitumine.

- Esmaabi.

- Väärtused ja kõlblus.

Mina ja meie.

- Kodu
- Perekond

- Sugulased

- Sõbrad

- Koduümbus, hoolsuse, süstemaatilise, järjekindluse, püsivuse ja aususe kasvatamine;

Ainetevahelised seosed:

Sotsiaalne on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatika-pädevus – ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh

keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutseuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamise kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstipädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loominguline eneseväljendusoskus.

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

II KLASS

Mina

Õppesisu

Mina. Igäühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab igäühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;
- 2) väärtustab inimese õigust olla erinev;
- 3) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- 4) nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- 5) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Mina ja minu pere

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- 2) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;

- 3) teab oma kohustusi peres;
- 4) selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- 5) kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus;
- 6) teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;
- 7) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- 8) jutustab oma pere traditsioonidest;
- 9) oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult;
- 10) kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 11) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.

Õppesisu

Kodu. Koduarmastus. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid.

Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond. Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.

Mina: aeg ja asjad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab, mis on aja kulg ja seis;
- 2) oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- 3) väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
- 4) selgitab asjade väärtust;
- 5) oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 6) väärtustab ausust asjade jagamisel.

Õppesisu

Aeg. Aja planeerimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus.

Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

Mina ja kodumaa

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
- 4) tunneb kodukoha sümboolikat;
- 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
- 6) kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid;
- 7) väärtustab Eestit, oma kodumaad.

Õppesisu

Eesti - minu kodumaa. Kodukoht. Eesti rikkus. Rahvakalendri tähtpäevad.

Mina ja tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine;
- 2) eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- 3) kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda ja hoiduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist;
- 4) nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- 5) väärtustab tervislikku eluviisi.

Õppesisu

Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis. Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.

Praktilised tööd: ilmavaatlustabeli koostamine, sugupuu koostamine ja uurimine, kodukoha ümbruse plaani koostamine, viktoriini koostamine ja läbiviimine.

Õppekäigud: kohaliku omavalitsuse külastamine, maakonna muuseumi külastamine,

Hindamine

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilase suulisi vastuseid, kirjalikke ja praktilisi töid, individuaalset tööd tunnis, koduseid ülesandeid.

Hinneteks on:

- Õpitud teema valdamise eest sadud hinne (suuline ja kirjalik)
- Töövihiku täitmisel saadud kokkuvõttev hinne;
- Praktilise töö sooritamise eest saadud hinne (ilmavaatlustabelid, sugupuu koostamine, toiduretseptide ülesmärkimine, plaanide ja tabelite koostamine).

III KLASS

Meie

Mina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide
- 2) väärtustab inimese õigust olla erinev;
- 3) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- 4) nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- 5) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Õppesisu

Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused.

Mina ja meie

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
- 2) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi;
- 3) väärtustab sõprust;
- 4) teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd;
- 5) eristab enda head ja halba käitumist;
- 6) kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 7) väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
- 8) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- 9) demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
- 10) teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral;
- 11) mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsepteeritud ja lubatud käitumine;
- 12) kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastustundlikkus ja südametunnistus;
- 13) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- 14) kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust;
- 15) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 16) teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- 17) eristab tööd ja mängu;
- 18) selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- 19) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimisel;
- 20) väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.

Õppesisu

Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.

Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandamine. Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.

Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.

Minu hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Minu käitumise mõju ja tagajärjed.

Liiklusreeglid. Mäng ja töö. Õppimine. Kohustetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.

Mina: teave ja asjad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab igäihe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;
- 2) väärtustab inimese õigust olla erinev;
- 3) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- 4) nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- 5) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Õppesisu

Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas.

Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste planeerimine..

Mina ja kodumaa

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas;
- 2) leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid;
- 3) nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid;
- 4) kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid;
- 5) väärtustab oma kodumaad
- 6) riigikaitse

Õppesisu

Küla, vald, linn, maakond. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid.

Eesti Vabariigi ja kodukoha sümbolid. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.

Praktilised tööd: ilmavaatlustabeli koostamine, sugupuu koostamine ja uurimine, kodukoha ümbruse plaani koostamine, jalgratturi liiklusteide õppimine ja jalgratturi eksami sooritamine, viktoriini koostamine ja läbiviimine, klassi reeglite koostamine.

Õppekäigud: kohaliku omavalitsuse külastamine, maakonna muuseumi külastamine,

Hindamine

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilase suulisi vastuseid, kirjalikke ja praktilisi töid, individuaalset tööd tunnis, koduseid ülesandeid.

Hinneteks on:

- Õpitud teema valdamise eest sadud hinne (suuline ja kirjalik)
- Töövihiku täitmisel saadud kokkuvõttev hinne;
- Praktilise töö sooritamise eest saadud hinne (ilmavaatlustabelid, sugupuu koostamine, toiduretseptide ülesmärkimine, plaanide ja tabelite koostamine).

I kooliastme õpitulemused

I kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

3. klassi lõpetaja:

- 1) väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- 2) oskab suhelda ja käituda teisi arvestades ja tehes koostööd, ning sõnastab oma tundeid ja teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
- 3) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 4) teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine;
- 5) väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- 6) teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;

7) mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;

8) kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning planeerib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;

9) teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;

10) teab Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike.

III kooliaste

Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

1) teab ja oskab kasutada põhilisi enesekasvatuse viise ning analüüsib ennast, seostades seda oma valikutega elus ja väärtustades ennast;

2) teab ja oskab igapäevaelus planeerida tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervisega ning analüüsib valikuid mõjutavaid tegureid ja oma vastutuse osa selles;

3) teab tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;

4) teab, millised arengumuutused toimuvad murdeas, ja mõistab murdeea eripära teiste eluperioodide seas;

5) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles ning väärtustab seksuaalõigusi;

6) analüüsib riskikäitumist mõjutavaid tegureid ja mõju inimese tervisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi riskikäitumisega seotud olukordades;

7) teab ja oskab otsida olulisi infoallikaid tervisetabe ja -abi saamiseks, analüüsides nende kasutusvõimalusi, ning demonstreerib õpituatsioonis esmaabi põhilisi võtteid ja kirjeldab tõhusat käitumist ohuolukordades;

8) kirjeldab stressi ja kriisi olemust inimsuhetes ning teab, kuidas luua ja säilitada toetavaid ning lähedasi suhteid; väärtustab sõprust ja armastust vastastikuse toetuse allikana;

9) kirjeldab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;

10) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, mõistab nende vajalikkust rühmas ning väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet.

Õpitulemused ja õppesisu

7. klass

I. Inimene

1. Inimese elukaar ja murdeea koht selles

Õpitulemused

Õpilane:

1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseest täiskasvanuikka;

2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;

3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda

vastutust oma elutee kujundajamisel;

4) kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

Õppesisu

Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.

Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.

2. Inimese mina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- 3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrares;
- 4) väärtustab võimalusi oma iseloomu, huve, võimeid ja väärtusi positiivses suunas kujundada ning toob nende kohta näiteid;
- 5) kirjeldab inimeste erinevaid iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi ning mõistab toetavate suhete rikastavat iseloomu;
- 6) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Õppesisu

Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.

Konfliktide vältimine ja lahendamine.

3. Inimene ja rühm

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab erinevaid rühmi ning liigitab neid suuruse, liikmetevahelise läheduse ja ülesande järgi;
- 2) kirjeldab inimeste erinevaid rolle rühmades ning nende mõju inimese käitumisele;
- 3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ja korraldamisel;
- 4) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab nende erinevusi;
- 5) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
- 7) selgitab sõltumatus ja autoriteedi olemust inimsuhetes;
- 8) väärtustab inimsuhteid toetavaid reegleid ja norme.

Õppesisu

Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.

Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

4. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlemisoskus;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalda korral koolis;
- 3) eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid;
- 4) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju inimese füüsilisele tervisele.

Õppesisu

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivaldaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.

5. Inimese mina ja murdeea muutused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;
- 2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;
- 3) kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
- 4) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;
- 5) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;
- 6) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;
- 7) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Õppesisu

Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid.

Lähedus

suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

6. Õnn

Õpitulemused

Õpilane mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

Õppesisu

Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

8. klass

II. Tervis

1. Tervis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
- 2) kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;
- 3) analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid viise otsuste langetamisel tervisega seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;
- 4) analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärust;
- 5) analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;
- 6) analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- 7) analüüsib oma igapäevatoitu vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- 8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 9) oskab planeerida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;
- 10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
- 11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ja eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest;
- 12) kirjeldab kriisi olemust ja seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Õppesisu

Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis.

Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisega seotud valikuid.

Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid.

Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

2. Suhted ja seksuaalsus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
- 3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
- 4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
- 5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
- 6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
- 7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;
- 8) kirjeldab, millised on tõhusad rasestumisvastased meetodid noortele ja millised käitumisviisid aitavad ära hoida nakatumist seksuaalsel teel levivatesse haigustesse;

- 9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
- 10) teab, mis on HIV ja AIDS ning HIVi nakatumise teid ja võimalusi nakatumise vältimiseks;
- 11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
- 12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ja kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;
- 13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Õppesisu

Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.

Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele.

Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid.

Seksuaalõigused.

Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.

3. Turvalisus ja riskikäitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
- 2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
- 3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- 4) kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;
- 5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid kuumakahjustuse, teadvusekaotuse, südameseiskumise ja uppumise korral.

Õppesisu

Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.

Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused.

Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine.

Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

4. Inimene ja valikud

Õpitulemused

Õpilane analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus.

Õppesisu

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus.

Mina ja teised kui väärtus.

2.5. Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid.
2. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

AJALUGU

Ajalugu

Üldalused

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste, protsesside ja isikute kaudu;
- 3) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning oma rolli kultuuripärandi säilitajana ja edasikandjana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet;
- 5) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 6) mõistab põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning hindab allikate usaldusväärsust ajaloosündmusi ja -protsesse ning ajaloolist keskkonda analüüsides;
- 7) tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 8) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitlemise põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloo, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua sild mineviku ja nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Ajaloo mõistmisele aitavad kaasa ekskursioonid, õppekäigud, ajaloo- ja ilukirjandus, teater ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ning paigad. Seda kogemust koolis õpituga ühendades kujuneb õpilasel arusaam ajalooajaloost. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest. Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) ajas orienteerumise oskus, oskus analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- 3) küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste taset kirjeldatakse kooliastme lõpul õpitulemustena.

Ajaloo mõistmise seisukohalt on tähtis kujundada võimet asetada end kellegi teise olukorda, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes. Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooajaloouurija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikates.

Õppetegevuses on oluline rakendada mitmekesisist meetodikat, mis võimaldab õpilastel aktiivselt osaleda õppetegevuses, arendada oma õpioskusi, teha järeldusi, kujundada ja väljendada oma arvamust ajaloosündmuste või -nähtuste kohta. Ajalooajalooprobleemide analüüsimise kaudu rikastub väärtussüsteem, kujuneb rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, areneb õpilase ajalooline mõtlemine ning rikastub ajalooajalooteadvus.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;

- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ning rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ja iseseisvateks õppijateks ning loovateks ja kriitiliselt mõtlevateks isiksusteks;
 - 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
 - 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
 - 6) laiendatakse õpikeskkonda: muuseum, näitus, raamatukogu, arvutiklass, ajalooliskultuuriline keskkond (muistised, ehitised) jne.
- Kooliastme spetsiifilised õppetegevused esitatakse vastava kooliastme lõpus.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Ajaloo õpitulemuste

kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kooliastme spetsiifilised hindamise vormid ja põhimõtted esitatakse vastava kooliastme lõpus.

II kooliaste

Kooliastme õpitulemused

6. klassi õpilane:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase *aeg*, *muinasaeg*, *vanaaeg*, *sajand*, *aastatuhat*, *eKr*, *pKr*, *arabia number*, *Rooma number*;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjust;
- 4) hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- 8) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- 9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

Õppesisu

I. Ajaloo algõpetus

1. Ajaarvamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase *sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine*;
- 2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 5) kasutab ajalookaarti.

Õppesisu

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.

2. Ajalooallikad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest;
- 2) töötab lihtsamate allikatega;
- 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid *kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas*.

Õppesisu

Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.

3. Eluolu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ning inimeste eluolu minevikus;
- 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 4) kasutab ajalookaarti.

Õppesisu

Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

4. Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste elu minevikus;
- 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava ja lühijuttu;
- 4) kasutab ajalookaarti.

Õppesisu

Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas õpetaja valikul.

II. Muinasaeg ja vanaaeg

1. Muinasaeg

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab muinasaaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ja põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, missuguseid muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik*

ebavõrdsus, sugukond, hõim;

5) teab, et Eesti esimesed asustusala olid Pulli ja Kunda inimasula, ning näitab neid kaardil.

Õppesisu

Aeg ja ajaarvamine, muinas- ja vanaaja periodiseerimine.

Ajalugu ja ajalooallikad. Allikmaterjalide tõlgendamine.

Muinasaja arengujärgud ja nende üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine, Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda.

2. Vanad Idamaad

Õpitulemused

Õpilane:

1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;

2) selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse ning Mesopotaamia näitel;

3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiini, matemaatikat, astronoomiat, kirjandust, kujutatavat kunsti, Egiptuse püramiide ja Babüloni rippaedu; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;

4) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon; selgitab, mis on Vana Testament;

5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester*;

6) teab, kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon, Hammurabi, Mooses ja Taavet, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud.

Vana-Egiptus, Egiptuse riigikorraldus. Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon; eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament.

3. Vana-Kreeka

Õpitulemused

Õpilane:

1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat ning kirjeldab riigi laienemist hellenismi perioodil;

2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;

3) tunneb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel ning võrdleb neid kirjelduse põhjal;

4) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;

5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik*;

6) teab, kes olid Zeus, Herakles, Homeros, Herodotos, Perikles ja Aleksander Suur, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur.

Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine. Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, kultuur ja religioon Hellase maailma ühendajana,

olümpiamängud, religioon ja mütoloogia, Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, Herodotos, teater, kunst, arhitektuur (Ateena akropol), skulptuur, vaasimaal, hellenite igapäevaelu, hellenistlik kultuur, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

4. Vana-Rooma

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 3) selgitab Rooma riigikorda eri aegadel;
- 4) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel*;
- 6) teab, kes olid Romulus, Hannibal, Caesar, Augustus ja Jeesus Kristus, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, Rooma linna tekkimine, kuningad, vabariigi algus, Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus, Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, kodusõjad Roomas. Caesar, vabariigi lõpp.

Rooma keisririik, ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, rahvas ja eluolu, Rooma kui impeeriumi keskus ja antiikaja suurlinn, kunst ja arhitektuur, avalikud mängud, Rooma õigus. Ristiusu teke, Uus Testament.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, arutelu, rollimäng, ajaloolise kujutluse loomine, loovülesande, kava, ajajoone, õpimapi koostamine, praktilised ja uurimistööd (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, loovtöö kirjutamine, infootsing teabeallikatest), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

Hindamine

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist. Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja õigekirja. Kuna 5. klassis ei taotleta süstemaatiliste teadmiste ega oskuste kujundamist, peab sama põhimõtet järgima ka hinnates. Kontrolltöödega ei kontrollita enam kui üht õpitut teemat korraga.

III kooliaste

Kooliastme õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) iseloomustab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab

seada nii suuliselt kui ka kirjalikult;

4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;

5) töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;

6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;

7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;

8) asetab end minevikus elanud inimese olukorda.

Õppesisu

III. Keskaeg ja varauusaeg

1. Maailm keskajal 476–1492

Õpitulemused

Õpilane:

1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi; kiriku osa keskaja ühiskonnas ning kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu;

2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;

3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablase vallutusi;

4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;

5) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;

6) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;

7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;

8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka*;

9) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Keskaja koht maailma ajaloos, keskaja ühiskonna üldiseloomustus. Keskaja periodiseering, ühiskonnakorraldus, läänikord, eluolu ja maailmapilt.

Kirik ja kultuur keskajal, ristiusu õpetuse alused, kiriku osa ühiskonnas, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.

Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa. Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale. Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik. Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.

Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise, eluolu keskajal.

2. Maailm varauusajal 1492–1600

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;

- 2) iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism*;
- 5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.

Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad, Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

IV. Uusaeg

1. Maailm 1600–1815

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *valgustus, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism*;
- 9) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).

USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.

Kultuur: barokk, klassitsism.

2. Maailm 1815–1918

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) iseloomustab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;

- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism*.

Õppesisu

Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomias Vabadussõjani.

Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine.

V. Lähiajalugu

1. Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles' süsteem);
- 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu*;
- 7) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail, demokraatia ja diktatuuri põhijooned, demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.

Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.

Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid.

2. Teine maailmasõda 1939–1945

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas ning muudatusi Teise maailmasõja järel;

- 2) iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel, ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi;
- 3) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 4) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 5) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitlerivastane koalitsioon;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO*.

Õppesisu

Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled, rinded, holokaust, ÜRO asutamine.

Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.

3. Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab külma sõja olemust ning toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- 2) näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid ja muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandil;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon*;
- 9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.

Õppesisu

Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.

Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.

Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.

Kommunistliku süsteemi lagunemine, *perestroika* ja *glasnost*, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.

Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: vestlus, diskussioon, väitlused, projektõpe, loovülesande, kava, ajajoone, skeemi ja plaani, õpimapi koostamine, rolli- ja otsustusmängud, praktilised ja uurimistöed (nt töö allikate ja kaardiga, töölehe ja kontuurkaardi täitmine, arutluse kirjutamine, infootsing teabeallikatest ja infoanalüüs), tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine).

Hindamine

Õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, dokumentide, allikmaterjali ja piltidega, referaadi ja uurimistöe koostamist, loovtööd ning arutluse kirjutamist. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle hindamist ja võrdlemist, katkendi põhjal vastamist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Arutluse puhul hinnatakse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu. Kolmandas kooliastmes sobivad kontrolliks ja hindamiseks nii avatud kui ka etteantud vastusega ülesanded.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

2. Kool võimaldab kasutada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi

(muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul.

3. Kool võimaldab kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid: ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid, allikakogumikud, käsiraamatud, elulooraamatud ja teabekirjandus, auvisid, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid, illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid), IKT-põhised õppematerjalid.

5. KLASS

ÕPPE-EESMÄRGID

1. Õppekava üks põhinõudeid on õpilaste arendamine. Ajalooprobleemide lahendamise käigus tekivad uued oskused, rikastub väärtussüsteem, kujuneb

rahvuslik ja kultuuriline identiteet, sallivus ja pooldav suhtumine demokraatlikesse väärtustesse, avardub isiklik maailm.

2. Mitmekesiste ülesannete lahendamise käigus arenevad õpioskused, ajalooline

mõtlemine, kujutlusvõime, rikastub ajalooteadvus.

3. Tähtis on silla loomine mineviku ja kaasaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel

arusaama kujundamine, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva,

samuti paljusid Eesti ajalooa seotud probleeme. Ajalooallikatega töötades otsitakse vastuseid küsimustele KES, MIS, MILLAL, KUIDAS, seejärel jõutakse

järk-järgult küsimuseni MIKS. Seetõttu on väga oluline selgitada mõisteid

PÕHJUS-TAGAJÄRG, SARNASUS – ERINEVUS, MUUTUS,

JÄRJEPIDEVUS

4. Ajaloopildi kujundamisele aitavad kaasa ekskursioonid ja õppekäigud ning kokkupuude ajaloo- ja ilukirjandusega, teatri ja kinoga, erinevate inimeste ja paikadega.

5. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline integratsioon, lähedaste teemade

käsitlemine erinevatest aspektidest lähtuvalt.

6. Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on saada ülevaade

ajalooõpetuse eesmärkide saavutamisest, õpilaste individuaalsest arengust. Tuleks

kasutada saadud teavet õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks.

ÕPPETEGEVUS

1. Ajalugu on omaette õppeainena alates 5. klassist. Algkursuses lähenetakse ainele

lähtudes õpilasest kui ajaloo osalejast. Tema eluajal on toimunud juba mitmesuguseid sündmusi isiklikus elus, Eestis, Euroopas, kui ka maailmas. Õppetegevuses on kesksel kohal vestlus ja mänguline tegevus. Toetutakse varasematele teadmistele. Õpilastelt võib küsida, missuguseid sündmusi nad ise

meenutada suudavad. Esmalt sobib näiteks koduloolisele ainele tugineva lühijutu

või omaenese ajaloo (eluloo) koostamine vanematelt ja vanavanematelt saadava

informatsiooni vahendusel. Õpilased peaksid hakkama mõistma, et ajalugu ongi

tegelikult "igaühe lugu". Läbi tegevuse tutvuvad õpilased ajaloo põhimõistetega ja

omandavad mitmesuguseid oskusi: küsimuste esitamine, informatsiooni hankimine, suuline ja kirjalik eneseväljendus. Arenevad koostööoskus ja kujutlusvõime.

2. Teemavaliku aluseks 5. klassis peaks olema õpilaste ajaloohuvi äratamine.

Süstemaatiliste teadmiste ja oskuste kujundamist 5. klassi ajalookursus eesmärgiks ei sea. Samu põhimõtteid peaks jälgima ka õpilaste hindamisel. Seega

ei tohi kontrollida enam kui ühte õpitut teemat korraga.

ÕPPESISU

Ajaloo algkursus hõlmab peatükke maailma ja Eesti ajaloost vanimast ajast tänapäevani. Vastust võiks otsida küsimustele:

1. Mis on ajalugu?

2. Kuidas on toimunud areng?

3. Kust on võimalik leida informatsiooni mineviku kohta?

4. Mida tähendab ajaarvamine ajaloo?

Tutvustada valikuliselt järgmisi teemasid:

1. Inimese tekkimine.

2. Arengujärgud.
3. Eestimaa asustusajaloo algus.
4. Muistsete eestlaste toit, rõivastus, elamu ja elatusalad.
5. Eestlaste usundid ja kombed.
6. Naabrid.
7. Maakaartidest.
8. Ülevaade tehnikaajaloost.
9. Ülevaade kultuurisaavutustest.
10. Eesti Vabariigi süünd.
11. Kuulsad eestlased läbi ajaloo.
12. Huvitavaid sündmusi.

ÕPITULEMUS

1. Äratada huvi ajaloo vastu.
2. Teab ajaloo mõistet.
3. Teab ajaarvamist.
4. Teab ajaloallikaid.
5. Oskab teha ajaloolise teksti põhjal ümberjutustust.
6. Oskab täita kontuurkaarti.
7. Oskab koostada ajalooliselt tõepärast jutukest.
8. Oskab vastata küsimustele.
9. Oskab koostada teksti kohta küsimusi.
10. Oskab tekstilähedaselt jutustada.
11. Oskab koostada kava ja selle järgi jutustada.

6. KLASS MUINAS- JA VANAAJA AJALUGU

I Sissejuhatus

Maa, inimene, aeg, ajaarvamine. Ajalugu, ajaloallikad. Kuidas allikmaterjale tõlgendada.

II Muinasaeg.

Muinasaja arengujärgud ja nende Inimasustuse tekkimine ja levik. üldiseloomustus. Antropogenees. Osavinimene. Sirgeinimene. Vanema ja keskmise kiviaja korilased, Neandertallane. Jääaeg. Kütid ja kalastajad. Noorem kiviaeg. Pronksi- ja rauaaeg. Tarkinimene ja rassid. Tarkinimese asulad ja elamud. Inimkonna arengu ebaühtlus. Taime- ja loomakasvatuse algus. Eesti ala vanim asustus. Eestlaste etnogenees. Viljelusmajanduse algus. Kunda kultuuri asukate päritolu. Savinõud. Kammkeraamika. Vanimad põllud, kindlustatud asulad, kivikirstkalmed.

III Vana-Idamaad.

Vanaaja sisu ja üldiseloomustus. Ajalised piirid.
Tähtsamad kultuuripiirkonnad ja periodiseering.
Vana-Egiptus.. Ühendamine ja riigikorraldus.
Majanduselu. Egiptus võimsuse tipul.
Riigi nõrgene ine ja langus. Eluolu.
Religioon. Püramiidid. Kiri.
Mesopotaamia. Sumerid. Mailma vanim
ajalooline rahvas Eufraati ja Tigriise ääres.
Linnad ja linnriigid. Leiutised. Babüloonia Lähis-Ida kultuurivahendajad
ja Hammurapi seadused – maailma esimene (hetiidid, Foiniikia), Iraan.
seadustekogu. Assüüria suurriik. Uus- Pärsia (Kyros II). Vana-India.
Babüloonia riik (Nebukadnetsar II). Paabeli Indus ja Ganges. Aarialased.
torn ja rippuvad aiad. Kultuur, kiri, religioon. Kastikord. Kultuur: budism,
kirjandus, arvutussüsteem,
male. Vana-Hiina. Riikide
tekkimine. Hiina müür. Siiditee.
Kultuur, leiutised.
Iisraeli ja Juuda riik. Ainujumala usk.
Vana Testament.
Vana-Idamaade kõrgkultuuride põhijooned
ja koht maailma ajaloos.

IV Vana- Kreeka

Vanim kõrgkultuur Euroopas. Loodus ja rahvastik.
Egeuse kultuur: Kreeta, Mükeene. Doorlased.
Kreeka linnriigid. Korraldus. Aristokraadid, demos,
orjad. Ateena (Solon, Kleisthenes). Sparta
(spartiaadid, perioigid, heloodid, Lykurgos, kasvatus).
Ateena õitseng. Ateena kui vanakreeka tähtsaim Kreeka linnriikide langus.
keskus. Ateena mereliit. Demokraatia Periklese ajal. Peloponnesose sõda.
Vana-Kreeka religioon. Jumalad. Kangelased.
Vana-Kreeka kultuur ja eluolu. Kultuur ja religioon Näitekirjandus.
Hellase maailma ühendajana. Olümpiamängud. Kõnekunst. Ajalugu.
Homerose ja tema eeposed. Teater. Arhitektuur. Filosoofia. Skulptuur.
Ateena akropol. Skulptuur. Vaasimaal. Filosoofia
mõiste. Hellenite igapäevaelu. Kultuuri tähtsus.
Hellenism. Kreeka alistumine Makedooniale.
Aleksander Suure sõjaretk ja maailmariigi tekkimine.
Hellenistlik kultuur. Aleksandria. Suurehitused:
Pharose tuletorn, Efesose tempel, Rhodose koloss.
Tehnika ja teaduse areng: Archimedes. Kunst.

V Vana-Rooma

Rooma riigi tekkimine. Romulus. Rooma linna Etruskid. Linnriigid.
tekkimine. Kuningad. Kuningavõimu kukutamine. Hauakambrid.
Vabariigi algus.

Rooma vabariik. Riigikord ja sõjandus. Itaalia alistumine Roomale.

Rooma kujunemine maailmariigiks. Puunia sõjad (Hannibal, Scipio). Rooma vallutused Ida-Vahemeremaades.

Vabariigi langus. Talupoegade laostumine Itaalias. Orjus Roomas ja Orjanduse areng. Kodusõjad Roomas. Caesar. Spartacuse ülestõus. Vabariigi lõpp. Vennad Gracchused.

Rooma keisririigi hiilgeaeg. Rooma Augustuse ja tema lähimate järglaste ajal. Rooma maailmariik võimsuse tipul.

Eluolu ja kultuur hilise vabariigi ja varase keisririigi Kõnekunst ja kirjandus. ajal. Elu Rooma keisririigis (patriitsid, plebeid, orjad). Cicero. Livius. Vergilius.

Rooma kui impeeriumi keksus ja antiikaja suurlinn. Teadus. Usund. kunst ja arhitektuur. Pompeji. Avalikud mängud.

Ladina keel. Roomlased kui Kreeka kultuuripärandi edasiarendajad. Rooma õigus.

Kristluse tekkimine ja levik. Jeesus Kristuse elu.

Ristusliku levik Rooma riigis. Kristlaste suhted Rooma riigivõimuga. Uus Testament.

Rooma impeeriumi nõrgenemine ja kokkuvarisemine. Sõdurkeisrid ja Keiser Constantinus ja ristiusu kirik. Rooma impeeriumi Diocletianuse reformid.

lõhenemine. Suur rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi hukkumine.

Kokkuvõtte. Antiikaeg ja selle ajalooline tähtsus.

Muinas- ja vanaaja koht maailma ajaloos.

6. klassi õpilase õpitulemused:

1. Muinasaeg

oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: muinasaeg, vanaaeg,

sajand, aastatuhat, e.Kr., p.Kr.

teab antropogeneesi põhietappe

tunneb muinasaja inimese tegevusalasid

tunneb kaarti (põlluharimise piirkonnad)

metallide kasutuselevõtuga kaasnevad muudatused inimese elus

Pulli ja Kunda asulad kui Eesti vanimad

omab ettekujutust eestlaste päritolu küsimusest

2. Vanaaeg

teab, kus ja millal tekkisid Idamaade kõrgkultuurid, kaart (Mesopotaamia, Egiptus)

teab esimesi kirjasüsteeme (kiilkiri ja hieroglüüfkiri)
teab vanaaja riiklikku korraldust (Sumeri linnriigid, Egiptuse vaarao, Assüüria)
tunneb Egiptuse püramiidide tähendust (usk hauatagusesse ellu)
omab ettekujutust monoteistliku religiooni tekkimisest Iisraelis
teab, mis on Vana Testament

3. Vana - Kreeka

oskab nimetada tähtsamaid Kreeka jumalaid ja kangelasi
oskab kirjeldada linnriiklikku korraldust Ateena ja Sparta näitel
tunneb ühiskonnakorraldust demokraatlikus Ateenas (Perikles)
oskab nimetada tähtsamaid kultuurinähtusi (Homeros, olümpiamängud, teater, Ateena akropol, skulptuur)
tunneb Aleksander Suure osa ajaloos ja tema vallutusi (kaart)

4. Vana - Rooma

teab Rooma riigi tekkelugu (Romulus) ja oskab näidata kaardil Rooma riigi territooriumi laienemist
oskab seletada Rooma riigikorda (konsul, senat, rahvatribuun)
oskab seletada Rooma riigi sõjaväe korraldust (leegion)
teab, kes oli Caesar
teab, kes oli Augustus ja milline oli tema võim
teab, mis osa oli orjandusel Rooma riigis (gladiaatorid, amfiteater)
oskab seletada, kes oli Jeesus Kristus, mis oli tema õpetuse põhissisu, miks toimusid kristlaste tagakiusamised, ristiusu legaliseerimine Constantinuse ajal
teab, kuidas ja millal jagunes Rooma riik
teab, mida tähendab mõiste "suur rahvasterändamine"
teab, milles seisnes viimase Lääne-Rooma keisri kukutamise tähendus (476.a.)

KESKAJA AJALUGU

7. KLASS

MAAILM KESKAJAL (476-1492)

Keskaja koht maailma ajaloos. Keskaja Keskaja probleem väljaspool ühiskonna üldiseloost. Läänikord kui Euroopat. Aasia ja Ameerika. keskaja peamine tunnus. Erinevad arusaamad sellest ajalooperioodist ja hinnang keskaja ajaloole. Keskaja allikad ja abiteadused keskaja mõistmisel.

Kirik keskajal. Ristiusu alusmõisted. Frankide, Skandinaavia, Soome, Ristiusu levimine Euroopas. Kirikuinsti- Leedu ristiusustamine. Paavsti

tutsioonid. Paavstlus, piiskopkonnad, autoriteedi langus 14.-15. saj. kloostrid. Mungad. Ida ja Lääne kiriku Kiriku reformimise katsed. vastuolu. Paavstivõimu tugevnemine Jan Hus, kirikukogud. Innocentius III. Ketserid ja inkvisitsioon. Kiriku osa keskaegses kultuuris. Ülikoolid ja teadus. Frangi riik. Frangi riigi tekkimine. Riik Saali õigus. Karl Suure isik. Karl Suure ajal. Karl Suure vallutused. Karolingide renessanss. Frangi riigi jagunemine. Kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa. Araalased. Araabia

7. klass. Keskaeg ja varauusaeg, 70 tundi

Teema „Maailm keskajal 476–1492” läbimise järel õpilane:

1) iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi, kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad; iseloomustab keskaegse linna eluolu;

2) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;

3) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;

4) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;

5) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;

6) nimetab Eesti muinasmaakondi ning suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiustamist ja muistset vabadusvõitlust;

7) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik;

8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, mošee, Meka*;

9) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Karl Suur, Justinianus I, Muhamed.

7.kl. ainekava

Maailm keskajal (476–1492), 50 tundi

Teema Alateemad	Tunde	Märksõnad	Õpitulemused	Õppetegevus	Õpikeskkond	Lõiming	Hindamine/ tagasiside
<p>Keskaja koht maailma ajaloos</p> <p>1. Keskaja ühiskonna üldisloomustus</p> <p>2. Keskaja periodiseering</p> <p>3. Ühiskonnakorraldus</p> <p>4. Läänikord</p> <p>5. Keskaja eluolu ja maailmapilt</p>	4	Keskaeg, lään, läänikord, feodaal, pärisori, naturaalmajandus, vasall, senjäär, rüütel	<p>1. Iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi.</p> <p>2. Seletab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>senjäär</i>, <i>vasall</i>, <i>feodaal</i>, <i>pärisori</i>.</p>	Töö tekstidega, piltidega, jutustamine, kirjeldamine, seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajalooperioodiga, töö ajajoonega, küsimuste koostamine, suuline arutus ja hinnangu andmine keskaja ühiskonnale	Tekstid, pildid, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	<p>Pädevused</p> <p>Mõistab keskaja inimese eluviisi ja väärtushinnanguid.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Keskond ja jätkusuutlik areng</p>	Tekstist arusaamine, sündmuste kirjeldamine pildimaterjali põhjal, ajaloosündmuste paigutamine ajajoonele
<p>Kirik ja kultuur keskajal</p> <p>1. Ristiusu õpetuse alused</p> <p>2. Kiriku osa ühiskonnas</p> <p>3. Ristisõjad</p> <p>4. Keskaja ülikoolid ja teadus</p> <p>5. Romaani ja gooti</p>	8	Paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, ristisõda, romaani stiil, gooti stiil	<p>1. Iseloomustab kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana.</p> <p>2. Nimetab ristisõdade eesmärgid ja</p>	Töö õppetekstidega, allikmaterjalidega, olulise leidmine, jutustamine, rühmatöö; kaardi analüüs; töö mõistetega; loovtöö: jutukese koostamine	Visuaalsed materjalid, erinevad tekstilised allikad; interaktiivsed õppematerjalid, www.miksike.ee , www.koolielu.ee	<p>Õppeained</p> <p>Kunst: kirik kui sakraalehtis</p> <p>Pädevused</p> <p>Teeb koostööd ning arvestab teisi.</p>	Loovtöö koostamine märksõnade abil ja mõistete kasutamine loovtöös; oskus teha koostööd

stiil 6. Kordamine			tulemused. 3. Kasutab kontekstis mõisteid <i>paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, romaani stiil, gooti stiil.</i>	märksõnade abil			
Frangi riik 1. Frangi riigi teke 2. Riik Karl Suure ajal 3. Frangi riigi jagunemine 4. Kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa 5. Kordamine	5	Frangi riik, Karl Suur, keiser, keisririik	1. Iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas. 2. Teab, kes oli Karl Suur, ning kirjeldab tema tegevust. 3. Iseloomustab Frangi riigi jagunemist ja selle põhjusi.	Töö tekstidega, kaardi ja kontuurkaardiga, töövihikuga, jutustamine, võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine, töö ajajoonega, kava koostamine	Ajalooatlased, seinakaart, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Õppeained 1. Kunst: kaardipildi kujundamine 2. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt Pädevused Analüüsib enda teadmisi ja oskusi.	Info kandmine kontuurkaardile, sündmuste paigutamine õigesse ajalisse järjekorda, kava koostamine teemal „Frangi riik Karl Suure ajal“
Araablased 1. Araabia ühiskond 2. Muhamed. Islam 3. Araabia kultuur ja selle mõju Euroopale	4	Araablased, islam, Muhamed, koraan, Meka	1. Iseloomustab araabia ühiskonda, kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi. 2. Oskab kasutada islamiga seotud mõisteid <i>koraan, mošee, Meka.</i>	Töö tekstidega, olulise ja ebaolulise info eristamine, referaadi koostamine, töö kaardi, kontuurkaardi ja töövihikuga, referaadi suuline ettekanne	Atlas, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Õppeained Geograafia: araablaste vallutused Pädevused Peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest. Läbivad teemad Tervislik eluviis	Referaadi koostamine allikmaterjali põhjal, hinnangu andmine allikmaterjalile, referaadi esitlus

			3. Teab, kes oli Muhamed, iseloomustab tema tegevust.				
Bütsants_ 1. Bütsantsi tugevuse põhjused 2. Justinianus I 3. Vana-Vene	6	Bütsants, Ida-Rooma, Konstantinoopol, ikoon, mosaiik, Hagia Sophia, Justinianus I, Vana-Vene riik, Kiiev	1. Oskab iseloomustada, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana-Vene riik. 2. Teab, kes oli Justinianus I, ning kirjeldab tema tegevust.	Töö tekstidega, ajajoonega, pildimaterjaliga, mõistetega, kaardiga; seoste loomine, võrdlus, suuline arutlus ja analüüs	Ajalooatlased, seinakaart, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus: ajaloolugemik, H. Palamets Bütsantsi ja Araabia kalifaadi kultuurist ja olustikust	Pädevused Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi.	Mõistete kasutamine kontekstis, jutukese koostamine, pildimaterjali põhjal „Bütsants Justinianus I ajal“
Linnad ja kaubandus 1. Linnade teke ja eluolu 2. Hansakaubandus Põhja-Euroopas 3. Tsunftikord 4. Linnade valitsemine 5. Kordamine	6	Käsitöö, kaubandus, raad, raekoda, Tallinn, Reval, tsunft, gild, Hansa Liit	1. Teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, iseloomustab keskaegse linna eluolu, tsunftikorda, linnade valitsemist, Hansa Liidu tegevust. 2. Kasutab kontekstis mõisteid <i>raad, tsunft, gild, Hansa Liit</i> .	Töö tekstidega, mõistete, kaardi ja pildimaterjalidega, pildianalüüs; loovtöö koostamine märksõnade abil „Olen (kaupmees ...) keskaegses linnas (Tallinnas ...)“; õppekäik keskaegsesse linna; muuseumis käik	Atlased, seinakaart, temaatiline lisakirjandus, keskaegne linn, muuseum, interaktiivsed õppematerjalid, www.koolielu.ee , www.miksike.ee	Pädevused Mõistab erinevate keskkondade reegleid. Läbivad teemad Keskkond ja jätkusuutlik areng	Teemakohaste faktide ja mõistete tundmine, loovtöö kirjutamine: keskaegse linna eluolu kirjeldamine, oma hinnangu andmine, enda asetamine keskajal elanud inimese olukorda
Põhja-Euroopa	3	Skandinaavlased,	Kirjeldab	Töö kaardi,	Atlased,	Õppeained	Skeemi koostamine:

1. Skandinaavia eluviis ja ühiskond 2. Viikingite retked		viikingid, viikingite laevad, reisid Islandile, Gröönimaale ja Ameerikasse	viikingite elu ning nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi.	kontuurkaardiga, skeemi või tabeli koostamine, jutustamine, kirjeldamine	seinakaart, kontuurkaart, Interneti materjalid	Geograafia: viikingite retked Pädevused Näeb probleeme ja otsib neile lahendusi.	„Viikingite retked“, skandinaavlaste eluviisi kirjeldamine
<i>Eesti keskajal</i> 1. Eluolu muinasaja lõpus 2. Muinasmaakonnad 3. Muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine 4. Ühiskonna struktuur 5. Valitsemine 6. Liivi ordu. Linnad 7. Kordamine	8	Muinasmaakonnad, ristiusk, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu	1. Nimetab Eesti muinasmaakondi, suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust. 2. Kasutab kontekstis mõisteid <i>Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu.</i>	Töö tekstidega, kaardiga, töövihikuga, sündmuste ajaline järjestamine; õppekäik muuseumi, informatsiooni leidmine	Kaart, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus, Henriku Liivimaa kroonika, muuseumi ekspositsioon, muinaslinnus, ordu- või piiskopilinnus, arheoloogiline paik, ETV saadete arhiiv (www.etv.ee), Muinas-TV „Keskaegne maja“, CD-ROM „Maailma ja Eesti ajalugu. Keskaeg“	Õppeained 1. Geograafia: Eesti muinasmaakonnad 2. Kirjandus: muistne vabadusvõitlus Pädevused Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng	Muinasmaakondade ja linnade tundmine kaardi järgi: arutus: eestlaste elu muinasaja lõpul: teemakohaste faktide tundmine, mõistete kasutamine

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel 1. Saksa-Rooma keisririik 2. Parlamendi kujunemine Inglismaal 3. Prantsusmaa ühendamine 4. Eluolu keskajal 5. Kordamine	6	Inglise parlament, generaalstaadid, katk, must surm, keskvoimu tugevnemine	1. Iseloomustab keskaegset ühiskonda Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. 2. Kasutab kontekstis mõistet <i>Inglise parlament</i> .	Töö kaardiga, tabeli koostamine, võrdlemine, seoste loomine, mõistekaardi koostamine	Atlased, kaart, kontuurkaart, illustratiivne pildimaterjal	Pädevused Mõistab keskaegse ühiskonna reegleid ning analüüsib neid.	Keskaja ühiskonna põhijoonte tundmine: tabel „Keskaegne ühiskond: Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa“
--	---	--	---	--	--	---	---

Maailm varauusajal (1492–1600), 20 tundi

Teema Alateemad	Tunde	Märksõnad	Õpitulemused	Õppetegevus	Õpikeskkond	Lõiming	Hindamine (mida hinnatakse)
Ühiskond varauusajal 1. Tehnoloogia 2. Uue maailmapildi kujunemine: tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism 3. Kujutav kunst, Leonardo da Vinci	5	Tulirelvad, kompass, gloobus, trükikunst, manufaktuur; humanistid, Leonardo da Vinci, renessanss	1. Teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused ja tehnoloogia areng. 2. Teab, kes oli Leonardo da Vinci, oskab kasutada mõistet <i>humanism</i> .	Töö pildimaterjaliga, jutustamine, kirjeldamine, põhjuse-tagajärje seoste leidmine, võrdlemine, mõistekaardi koostamine	Visuaalsed materjalid, interaktiivsed materjalid, www.miksike.ee , www.koolielu.ee , Avita AUVIS	Õppeained Kunst: Leonardo da Vinci Pädevused Oskab võrrelda eri ajastute väärtushinnanguid ning aktseptib neid. Läbivad teemad Tehnoloogia	Mõistekaartide koostamine: 1) uue maailmapildi kujunemise eeldused; 2) tehnoloogilised saavutused.

<p>Suured maadeavastused</p> <p>1. Ameerika avastamine</p> <p>2. Maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades</p> <p>3. Kordamine</p>	5	Maadeavastused, Kolumbus	<p>1. Teab maadeavastuste tähendust Euroopale ning Euroopa mõju avastatud maades.</p> <p>2. Teab, kes oli Kolumbus.</p>	Töö kaardiga, mõistekaardi koostamine, referaadi koostamine, põhjuse-tagajärje seoste leidmine	Atlased, seinakaart, kontuurkaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid, kaart	<p>Õppeained</p> <p>Geograafia: maadeavastused</p> <p>Pädevused</p> <p>Mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon</p>	Kaarditundmine, maadeavastuste eeldused, põhjused ja tagajärjed, seoste loomine nende vahel, mõju ühiskonna arengule
<p>Reformatsioon</p> <p>1. Reformatsioon Saksamaal</p> <p>2. Martin Luther</p>	5	Reformatsioon, protestandid, luteri usk, Martin Luther	<p>1. Teab, kuidas mõjutas reformatsioon varauusaegset ühiskonda ning kes oli Martin Luther.</p> <p>2. Seletab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>reformatsioon, protestandid, luteri usk.</i></p>	Töö pildimaterjaliga, pildianalüüs, informatsiooni otsimine, suuline arutus	Infoportaalid, temaatiline lisakirjandus	<p>Pädevused</p> <p>Väärtustab ühiskonnas toimunut ning oskab rakendada teavet õppetöös.</p>	Suuline arutlusoskus, sündmuste kirjeldamine pildi järgi
<p>Eesti 16. sajandil</p> <p>1. Reformatsioon</p> <p>2. Haldusjaotus ja linnad</p> <p>3. Liivi sõja põhjused ja</p>	5	Vana-Liivimaa, Liivi sõda, Liivi Ordu, sõjast osavõtjad, tulemused osavõtjatele	1. Iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, teab reformatsiooni mõju ja linnade arengut.	Rühmatöö, õppemängud, sündmuste ajaline järjestamine, hinnangu andmine;	Atlas, seinakaart, temaatiline lisakirjandus	<p>Õppeained</p> <p>Geograafia: Eesti haldusjaotus 16. sajandil</p> <p>Pädevused</p> <p>Mõistab seoseid</p>	Kaardi tundmine: Eesti haldusjaotus pärast Liivi sõda; keskaja kõige olulisemate faktide tundmine;

tulemused 4. Kordamine			2. Selgitab Liivi sõja põhjusi ja tulemusi.	kokkuvõtte õppeaastast		tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng	omapoolse hinnangu andmine sellele ajalooperioodile
---------------------------	--	--	---	------------------------	--	--	---

8. klass. Uusaeg, 70 tundi

Teema „Maailm 1600–1815” läbimise järel õpilane:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) iseloomustab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, mis muutused toimusid Euroopa poliitilisel kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, ning näitab neid kaardil;
- 6) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 7) iseloomustab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *valgustus*, *reform*, *revolutsioon*, *restauratsioon*, *absolutism*, *parlamentarism*;
- 9) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Napoleon, Louis XIV, Peeter I, Voltaire.

8.kl. ainekava

Teema	Tunde	Märksõnad	Õpitulemused	Õppetegevus	Õpikeskkond	Lõiming	Hindamine/
-------	-------	-----------	--------------	-------------	-------------	---------	------------

Alateema							tagasiside
Sissejuhatus	1						
Sissejuhatus	1	Euroopa riigid ja rahvad 17. sajandil	Tuletab meelde olukorda keskaja lõpus.	Töö kaardiga	Poliitiline kaart	Pädevus Analüüsib oma teadmisi.	Seoste loomise oskus
Uusaegse ühiskonna põhijooned Euroopas	9						
1. Absolutismi kujunemine	1	Absolutism, selle tunnused, seisused;	1. Saab aru, kuidas kujunes absolutism.	Minu definitsioon; töö skeemiga;	Illustratsioonid allikmaterjalina; kaart	Õppeained 1. Kunstiõpetus: Versailles' loss 2. Geograafia: kaardiõpetus 3. Inglise keel: riiklikud sümbolid Pädevus 1. Näeb probleeme ja otsib lahendusi. 2. Teeb koostööd ning arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi. Läbivad teemad Väärtused ja kõlblus; jätkusuutlikkus	Suuline eneseväljendus- oskus, seoste loomine, näidete toomine; mõistete tundmine, näidete toomine mõistete juurde, isikute ja nende tegevuse tundmine
2. Absolutism Prantsusmaal, Louis XIV	1	Louis XIV, Versailles; valgustus, selle põhijooned, Voltaire, valgustuse levik, kodusõda, parlamentarism, Cromwell, restauratsioon;	2. Seletab mõistet, oskab iseloomustada absolutistlikku valitsemist.	töö skeemiga; absolutismi tunnuste juurde näidete otsimine; töö tekstiga, teineteise õpetamine;			
3. Valgustusfilosoofia	1	kodusõda, parlamentarism, Cromwell, restauratsioon;	3. Selgitab valgustuse sisu ning teab, kes oli Voltaire.	töö tekstiga, teineteise õpetamine;			
4. Inglise kodusõda ja restauratsioon	1	ülevaade; valgustatud absolutism, Friedrich II	4. Nimetab kodusõja pooled, selgitab, miks puhkes kodusõda.	õpetaja selgitused, iseloomulike joonte leidmine parlamentaarse monarhia kohta; võrdlus, õpetaja selgitused;			
5. Inglismaa ja Prantsusmaa 18. sajandil	1		5. Iseloomustab parlamentaarset monarhiat õiguste deklaratsiooni põhjal.	küsimuste koostamine ja neile vastamine: mõisted, isikud, valitsemisviiside võrdlus			
6. Valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II	1		6. Iseloomustab valgustatud absolutismi, toob näiteid Friedrich II tegevuse kohta.				
7. Kordamine ja teadmiste kontroll	2		7. Selgitab mõisteid, oskab tuua näiteid ja iseloomulikke tunnuseid, seostada				

			mõistetega isikute tegevust ning anda hinnangut.				
Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus	9						
1. Valitsemine: keskvõim ja aadli omavalitsus 2. Põhjasõda 3. Peeter I, Balti erikord 4. Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil 5. Muutused majanduses ja poliitikas 6. Vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna) 7. Kordamine ja teadmiste kontroll	1 1 1 1 1 2 2	Vestfaali rahu järgsed muutused, Eestimaa ja Liivimaa keskvõim, aadli omavalitsus; Põhjasõda, selle tulemused, Peeter I, Balti erikord; talurahva eluolu, koormised, vakuraamat, õiguslik olukord; manufaktuurid, Katariina II reformid; luteri usk, vennastekogudused, Forselius, talurahvakoolid, Tartu Ülikool, Gustav II Adolf	1. Selgitab, kuidas kehtestati Rootsi võim ja kujunes kaks kubermangu, ning iseloomustab aadli omavalitsust. 2. Teab, mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile. 3. Selgitab Balti erikorra olemust. 4. Teab, mis muutused toimusid Eesti talurahva elus Rootsi ja Vene ajal. 5. Võrdleb majandust ja poliitikat Rootsi ning Vene ajal 18. sajandil. 6. Teab, mis muutused toimusid Eesti hariduses ja kultuuris Rootsi ning Vene ajal. 7. Saab aru muutustest, toob näiteid kultuuri arengu kohta ning mõistab selle tähtsust.	Kordamine: Liivi sõja tagajärjed, töö tekstiga; kava koostamine, töö kaardiga; võrdlus sõjaeelse olukorraga, Venemaaga; Venni diagramm, sarnane ja erinev Rootsi ning Vene ajal; iseseisev töö tekstiga, Põltsamaa kui manufaktuuritööstuse keskus; võrdlus: Balti erikord, Katariina II reformid	Kaart, kontuurkaart; Peeter I majamuuseum; koduloolised materjalid, Internet http://www.poltsamaaturism.ee/index.php?mode=ajalugu ; H. Piirimäe, S. Vahre. Meie kaugem minevik. Valgus, 1983; koduloolised materjalid, muuseumid	Õppeained 1. Geograafia: Läänemere maad 2. Eesti keel: talurahvakoolid, nõiaprotsessid, rahvaluule Pädevus 1. Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid ning aktsepteerib neid. 2. Teeb koostööd ja arvestab teisi. 3. Analüüsib oma teadmisi. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine 2. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata	Suuline vastamine küsimustele; kaardi tundmine; arutluse kirjutamine talurahva olukorra teemal
USA iseseisvumine	4						
1. Iseseisvumise eeldused	1	Kolooniad Põhja-Ameerikas;	1. Kirjeldab kolooniate rajamist Põhja-	Töö tekstiga, küsimuste koostamine;	Internet, kaart; History Channel,	Õppeained Geograafia:	Kirjalik eneseväljendus

2. Iseseisvussõda 3. USA riiklik korraldus	1 2	Iseseisvussõda, iseseisvusdeklaratsioon, T. Jefferson, president, Kongress, G. Washington	Ameerikasse. 2. Teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid. 3. Iseloomustab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust.	skeemi koostamine, õpetaja jutustus; võrdlus Inglismaaga, esitlus	kaart, kontuurkaart	kaardiõpetus Läbiv teema Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata Pädevus Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.	
Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu	10						
1. Prantsuse revolutsiooni põhjused 2. Revolutsiooni algus, vabariik, jakobiinide diktatuur, revolutsiooni lõpp 3. Napoleon Bonaparte, tema reformid, Napoleoni sõjad 4. Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos 5. Viini kongress 6. Kordamine ja teadmiste kontroll	1 2 3 1 1 2	III seisus, õukond; revolutsioon, Bastille Vabariik, diktatuur ja terror, jakobiinid, Robespierre; Napoleon, reform, konsulaat ja keisririik, 100 päeva, restauratsioon; valitsemine, kultuur, majandus, eluolu, rahvuslus; Euroopa poliitiline kaart, ümberkorralduse põhimõtted, Püha Liit	1. Iseloomustab olukorda Prantsusmaal revolutsiooni eelõhtul, hindab valgustuse mõju ja III seisuse olukorda. 2. Toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad. 3. Selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide tagajärgi ja mõju. 4. Teab, mis ümberkorraldused majanduses, eluolus ja valitsemises levisid	Töö tekstiga; rühmatöö, õpilaste esitlused, diskussioon, töö mõistetega, ajajoone koostamine; esitlus; mõistekaart; kontuurkaardi täitmine, kokkuvõtte kirjutamine; küsimuste esitamine, jutustamine (suuline eneseväljendus)	H. Piirimäe. Suur Prantsuse revolutsioon. 1989; esitlused Internetist; visuaalsed materjalid revolutsiooni juhtide kohta; kaart, kontuurkaart	Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistad seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet – teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse 2. Väärtused ja kõlblus – mõtlemise ja argumenteerimisoskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ning üldistuste tegemine	Suuline eneseväljendus, mõistete tundmine kokkuvõtte kirjutamine; Teeb vahet revolutsioonil ja reformil ning teab, mis ümberkorraldused majanduses, eluolus ja valitsemises levisid Euroopasse.

			<p>Euroopasse.</p> <p>5. Teab Viini kongressiga seotud Euroopa ümberkorraldamise põhimõtteid.</p> <p>6. Teeb vahet revolutsioonil ja reformil, teab, mis ümberkorraldused majanduses, eluolus ning valitsemises levisid Euroopasse.</p>			<p>3. Teabekeskond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata</p> <p>4. Kodanikualgatus</p>	
Kultuur	2						
Barokk, klassitsism	2	Barokk, klassitsism	Iseloomustab baroki ja klassitsismi stiilide põhijooni	Esitlus, seosed Eesti ja kodukohaga	Internet, Miksike – baroki ja klassitsismi võrdlus	<p>Õppeained</p> <p>Kunstiõpetus: baroki ja klassitsismi iseloomulikud jooned, näited</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>1. Kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine, teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse</p> <p>2. Väärtused ja kõlblus</p> <p>3. Teabekeskond – oskus leida</p>	Iseloomustamine, kunstistiilile iseloomulike näidete toomine, võrdlemine

						informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata	
Industriaal-ühiskonna kujunemine 1. Tööstuslik pööre, vabrikutootmine	4 2	Tööstuslik pööre, kapitalism, vabrik, industriaalühiskond, uued energiaallikad, tehnikasaavutused, transport, urbaniseerumine, konservatism, liberalism, sotsialism, proletariaat, kodanlus	1. Teab majanduse arengu iseloomulikke tunnuseid ajaloo vältel, oskab iseloomustada muutusi tootmises seoses tööstusliku pöördedega, oskab nimetada tähtsamaid tehnikasaavutusi ning toob esile tööstusliku pöörde positiivsed ja negatiivsed tagajärjed/tulemused.	Ajurünnak, töö tekstidega, piltidega, kaardiga, küsimuste ja tabeli koostamine, (võimaluse korral mõnes ettevõttes käimine)	Kaart, temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	Õppeained 1. Tehnoloogia-õpetus 2. Kirjandus 3. Kunst Pädevus 1. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad	Tekstist arusaamine, küsimuste koostamine, järelduste tegemine, hinnangu andmine
2. Linnastumine, sotsiaalsed olud	1		2. Iseloomustab tööstusliku pöördedega seotud muutusi linnaelus ning toob esile muudatused sotsiaalsetes oludes.	Magnetkaart või mõistekaart	Temaatiline lisakirjandus, visuaalsed materjalid	1. Tehnoloogia 2. Väärtused ja kõlblus 3. Jätkusuutlik areng	Mõistekaardi koostamine, selle analüüs
3. 19. sajandi poliitilised õpetused	1		3. Seletab ja kasutab mõisteid <i>liberalism</i> , <i>konservatism</i> , <i>sotsialism</i> .	Empaatiatülesanne või rühmatöö	Temaatiline lisakirjandus		Loovtöö kirjutamine või koostamine, koostöö tegemine
Rahvuslus ja rahvusriigid 1. Rahvusluse tõus Euroopas 2. Rahvusriigi loomine Saksamaa näitel	4 1 1	Rahvas, rahvus, riik, rahvuslik liikumine, impeerium, kolonialism, maailmapoliitika, sõda, Otto von Bismarck	1. Iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja põhjusi Euroopas ning teab tulemusi. 2. Kirjeldab Saksa	Töö kaardiga, jutustamine, kirjeldamine, esitlus; töö kaardiga, tabeli koostamine; töö kaardiga ja tekstidega	Ajalooatlas, pildid, lisakirjandus; ajalooatlas, videofilm Saksamaa ajaloost (ERR/ETV arhiiv);	Õppeained 1. Kunst 2. Kirjandus: elulood, olustikukirjeldus	Seoste loomine, järelduste tegemine; tabeli koostamine; teksti analüüs,

3. Saksa keisririik 4. Kordamine	1 1		rahvusriigi loomist. 3. Iseloomustab Saksa keisririigi sisepoliitikat, majandust ja välispoliitikat.		ajalooatlas, kontuurkaart, lisakirjandus	3. Muusika: rahvushümnid 4. Emakeel: tekstianalüüs, suuline eneseväljendusoskus Pädevus 1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad 1. Kultuuriline identiteet 2. Kodanikualgatus	kontuurkaardi täitmine; arutluse kirjutamine märksõnade alusel
Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul 1. Vene impeeriumi äärealade poliitika 2. Talurahvaseadused 3. Rahvuslik ärkamine: eeldused, liidrid, üritused 4. Venestusaeg 5. 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed	10 1 2 4 1 1	Seadus, reform, pärisorjus, vallakogukond, seltsiliikumine, Eesti Aleksandrikool, laulupidu, J. V. Jannsen, L. Koidula, J. Hurt, C. R. Jakobson, J. Päts, J. Tõnisson, revolutsioon	1. Kirjeldab Vene tsaaririigi poliitikat Balti kubermangudes. 2. Iseloomustab talurahva õigusliku seisundi muutumist ja teab talurahvaseaduste tähtsust. 3. Teab rahvusliku ärkamisaja eeldusi, iseloomustab liidrite tegevust ning kirjeldab tähtsamaid üritusi.	Töö kaardiga, tekstidega; ajurünnak, TTS-meetod; Rühmatöö või referaat, muuseumis käik; küsimuste koostamine	Seinakaart, õppetekstid, allikmaterjal; temaatiline lisakirjandus; temaatiline lisakirjandus, (ajakirjandus), heliteosed, visuaalsed materjalid; temaatiline lisakirjandus,	Õppeained 1. Kirjandus: teksti analüüs 2. Geograafia: Eesti ja Euroopa kaart 3. Kunst: olustik 4. Emakeel: suuline eneseväljendusoskus 5. Muusika: rahvuslik muusika, laulupidu Pädevus	TTSi põhjal järeltunde tegemine; referaadi või rühmatöö koostamine ja esitus; sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine

6. Kordamine	1		4. Teab venestusaja mõju Eesti elule 19. sajandi lõpus. 5. Toob esile 1905. aasta revolutsiooni mõju ja tagajärjed Venemaal ning Eestis.		visuaalsed materjalid, võimaluse korral katkendid filmist „Jõulud Vigalas”	Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlik areng; kodanikualgatus – kampaaniad, seltsiliikumine, kultuuriline identiteet – rahvusliku ärkamisaja üritused	
I maailmasõda 1. Uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas 2. Sõja põhjused, käik ja tagajärjed 3. Maailmasõja mõju Eestile 4. Eesti iseseisvumine 5. Kordamine	13 2 4 1 4 2	Antant, Kolmikliit, leping, sõjaplaan, positsionisõda, autonoomia	1. Näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite ning iseloomustab riikide rahvusvahelist positsiooni ja suhteid. 2. Teab Esimese maailmasõja põhjusi, käiku ja tagajärgi. 3. Teab Eesti iseseisvumise protsessi ja kirjeldab sündmusi.	Töö kaardiga, jutustus; töö kaardiga, tabeli koostamine; rühmatöö (ajalehe koostamine), esitlus	Visuaalsed materjalid, tekstid, seinakaart, ajalooatlas; ajalooatlas, visuaalsed materjalid, tekstid, videofilm	Õppeained: 1. Geograafia: Euroopa ja maailma kaart 2. Kirjandus: olustik, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees 3. Loodusteadused: teaduse ja tehnika areng 4. Kunstiõpetus: realism, impressionism Pädevused 1. Mõistab ühiskonnas	Jutustamine, kontuurkaardi täitmine; tabeli põhjal arutluse kirjutamine
Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul	4		Teab ning iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse tähtsamaid kultuurisaavutusi.	Mõistekaardi ja magnetkaardi koostamine, lühireferaadi koostamine	Ajalooatlas, lisakirjandus, DVD-film „Maapäev”, „Nimed		Rühmatöö koostamine ja esitlus

					marmortahvlil“; õppetekstid, temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatkendid	kehtivaid norme ja väärtusi. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. 3. Teeb koostööd ning arvestab erinevaid seisukohti. Läbivad teemad 1. Tehnoloogia 2. Väärtused ja kõlblus	
--	--	--	--	--	--	--	--

9. klass. Lähiajalugu, 70 tundi

Teema „Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939” läbimise järel õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi (Versailles´ süsteem);
- 2) toob esile rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastail;
- 3) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 4) iseloomustab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;

5) iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;

6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, ideoloogia, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles` süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu*;

7) teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson;

9.kl. ainekava

Teema Alateemad	Tunde	Põhimõisted	Õpitulemused	Õppetegevus	Õpikeskkond	Lõiming	Hindamine Tagasiside
Maailm kahe maailmasõja vahel 1919–1939	25						
<i>Rahvusvaheline olukord Esimese maailmasõja järel</i> 1. Pariisi rahukonverents 2. Poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda 3. Rahvasteliidu tegevus ja mõju 4. Sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.	3	Versailles' süsteem. Rahvasteliit	1. Näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud territoriaalseid muutusi (Versailles' süsteem). 2. Nimetab rahvusvahelise olukorra teravnemise põhjusi 1930. aastatel.	Töö ajalookaardiga, tekstidega, allikmaterjaliga; seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajalooperioodiga, töö ajajoonega, küsimuste koostamine, arutlus ja hinnangu andmine Esimese maailmasõja järgsele ühiskonnale	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Mõistab sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart	Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine
<i>Maailmamajandus</i> Ülemaailmse majanduskriisi põhjused,	2			Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid,	Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid,	Pädevused Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja	Allikatest arusaamine; seoste leidmine;

olemus ja tagajärjed				diagrammid, skeemid); põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutus (küsimuste või märksõnade alusel) majanduskriisi üle	skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus, IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained Kirjandus: kirjeldused majanduskriisist	arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine
<p>Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail</p> <p>1. Demokraatia ja diktatuuri põhijooned</p> <p>2. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel</p> <p>3. Autoritarism Itaalia näitel</p> <p>4. Totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel</p>	8	Demokraatia, parlamentarism, ideoloogia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, repressioon, fašism, kommunism, natsionaal-sotsialism; F. D. Roosevelt, B. Mussolini, J. Stalin, A. Hitler	<p>1. Iseloomustab demokraatlikku ühiskonda.</p> <p>2. Iseloomustab diktatuurset ühiskonda.</p> <p>3. Võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda.</p>	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); töö mõistetega; mõistekaart; kaardi analüüs; seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajalooperioodiga; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutus (küsimuste või märksõnade alusel) ning hinnangu andmine demokraatlikule ja diktatuuriühiskonnale; rühmatöö; infootsing, referaadi	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	<p>Pädevused</p> <p>1. Mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi.</p> <p>2. Analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus</p> <p>Õppeained Kirjandus, muusika ja kunst: sõdadevaheline olustik</p>	Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine

				koostamine ja esitlemine			
<p>Eesti Vabariik</p> <p>1. Vabadussõda</p> <p>2. Asutav Kogu: maareform ja põhiseadus</p> <p>3. Demokraatliku parlamentarismi aastad</p> <p>4. Vaikiv ajastu</p> <p>5. Majandus</p> <p>6. Kultuur ja eluolu</p> <p>7. Välispoliitika</p>	8	Tartu rahu, vaikiv ajastu, K. Päts ja J. Tõnisson	<p>1. Iseloomustab Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastatel ja vaikival ajastul.</p> <p>2. Võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastatel ja vaikival ajastul.</p> <p>3. Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p>	<p>Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); mõistekaart; kaardi analüüs, kontuurkaardi täitmine; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) Eesti Vabariigi iseseisvumisest; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine; muuseumis käik</p>	<p>Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>Pädevused</p> <p>1. Mõistab sõjaaegse ja sõjajärgse inimese eluviisi ning väärtushinnanguid.</p> <p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätkusuutlikkus</p> <p>Õppeained</p> <p>kirjandus ja kunst: eestiaegne elu</p>	<p>Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine</p>
<p>Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel</p> <p>1. Uued kultuurinähtused</p> <p>2. Teadus</p> <p>3. Tehnika areng: aatomiuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film</p>	4		<p>Iseloomustab kultuuri arengut ja eluolu maailmas ning nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi.</p>	<p>Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid); kirjeldamine; seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajalooperioodiga; arutlus (küsimuste või</p>	<p>Tekstid, allikmaterjalid, temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>Pädevused</p> <p>Võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid, oskab neid aktsepteerida ning mõista tehnoloogiliste</p>	<p>Info leidmine, analüüsimine ja kasutamine</p>

4. Uued propagandavahendid				märksõnade alusel); rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine; muuseumis käik		komponentide osa ühiskonna arengus. Läbivad teemad Tervislik eluviis, tehnoloogia ja innovatsioon Õppeained 1. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus 2. Kirjandus, muusika, kunst: olustik	
Teine maailmasõda 1939–1945	10						
<i>Rahvusvaheline olukord</i> Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP	2	MRP	Iseloomustab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel ja toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjusi.	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); kaardi analüüs, kontuurkaardi täitmine; seoste leidmine eelmise ajaloo perioodiga; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) ja	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Geograafia: Euroopa poliitiline kaart	Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine

				hinnangu andmine sõjaeelsele ühiskonnale; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine			
<p>Sõjategevuse üldiseloormustus</p> <p>1. Sõja algus ja lõpp</p> <p>2. Sõdivad pooled, rinded</p> <p>3. Holokaust</p> <p>4. ÜRO asutamine</p>	4	Holokaust. ÜRO	<p>1. Teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda.</p> <p>2. Näitab kaardil muudatusi Teise maailmasõja järel.</p> <p>3. Toob esile Teise maailmasõja tulemused ja tagajärjed.</p> <p>4. Teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ja mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon.</p> <p>5. Näitab kaardil Teise maailmasõja sõjategevust Idarindel, Läänerindel, Vaiksel ookeanil ja Põhja-Aafrikas.</p>	<p>Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); kaardi analüüs, kontuurkaardi täitmine; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) ja hinnangu andmine sõjaaja ühiskonnale; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine; muuseumis käik</p>	<p>Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>Pädevused</p> <p>Mõistab sõjaegse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>Õppeained</p> <p>Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart</p>	<p>Sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine</p>
<p>Eesti Teise maailmasõja ajal</p>	4	Baaside leping; küüditamine,	1. Selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos.	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid,	Ajalookaardid, kontuurkaardid;	Pädevused Peab lugu erinevate	Allikatest arusaamine;

<p>1. Baaside ajastu 2. Iseseisvuse kaotamine 3. Juuniküüditamine 4. Sõjategevus Eesti territooriumil 5. Nõukogude ja Saksa okupatsioon</p>		okupatsioon	2. Iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist.	<p>diagrammid, skeemid); kirjeldamine; töö mõistetega; mõistekaart; kaardi analüüs, kontuurkaardi täitmine; seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajalooperioodiga; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) ja hinnangu andmine Eesti sõjaaegsele olukorrale; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine; muuseumis käik</p>	<p>tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>rahvaste traditsioonidest ning analüüsib põhjusi ja tagajärge. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus: elulood</p>	<p>sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine</p>
Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000	35						
<p>Külm sõda 1. Külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kahepooluselise maailma</p>	4	Külm sõda. Euroopa Liit. NATO. Kriisikolle	1. Iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ning	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustatsioonid, diagrammid, skeemid); kirjeldamine;	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid,	Pädevused 1. Mõistab erinevate keskkondade reegleid. 2. Analüüsib põhjusi	Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine,

<p>kujunemine: Trumani doktriin, Marshalli plaan, Berliini blokaad ja Saksamaa lõhestamine</p> <p>2. Kriisid ja sõjad: Kuuba kriis, Berliini müür, Vietnami sõda</p>			<p>vormid.</p> <p>2. Näitab kaardil olulisemaid külma sõja aegseid kriisikoldeid.</p>	<p>töö mõistetega; mõistekaart; kaardi analüüs, kontuurkaardi täitmine; töö ajajoonega; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutus (küsimuste või märksõnade alusel) külma sõja üle; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine</p>	<p>skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>ja tagajärgi.</p> <p>3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>Läbivad teemad Jätkusuutlikkus, tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>Õppeained 1. Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart 2. Kirjandus: inimene sõjas, valikute ees</p>	<p>analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine</p>
<p>Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel</p> <p>1. USA ühiskond: sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika</p> <p>2. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng. Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted</p>	<p>4</p>		<p>Iseloomustab tööstusriikide arengut USA ja SLV näitel.</p>	<p>Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); kirjeldamine; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutus (küsimuste või märksõnade alusel) ja hinnangu andmine Lääne ühiskonna arengule; rühmatöö;</p>	<p>Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>Pädevused Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi.</p> <p>Õppeained Kirjandus, muusika, kunst: elulaad</p>	<p>Arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine</p>

				infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine			
--	--	--	--	--	--	--	--

<p>Kommunistlikud riigid</p> <p>1. Kommunistliku süsteemi teke</p> <p>2. NSV Liit: stalinism, sula, stagnatsioon</p>	<p>6</p>	<p>Plaanimajandus, massi-repressioon, kollektiviseerimine, industrialiseerimine</p>	<p>Iseloomustab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel.</p>	<p>Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); töö mõistetega; mõistekaart; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) ja hinnangu andmine kommunistliku süsteemi arengule; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine; muuseumis käik</p>	<p>Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked</p>	<p>Pädevused Näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus, muusika, kunst: elulaad</p>	<p>Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine</p>
<p>Eesti Nõukogude okupatsiooni all</p> <p>1. Piiride muutumine</p> <p>2. Repressioonid</p> <p>3. Kollektiviseerimine</p> <p>4. Industrialiseerimine</p> <p>5. Poliitiline juhtimine</p> <p>6. Kultuur ja eluolu</p>	<p>6</p>		<p>Iseloomustab Eesti arengut NSV Liidu koosseisus.</p>	<p>Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); kirjeldamine; seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajalooperioodiga; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine;</p>	<p>Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja</p>	<p>Pädevused 1. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus, muusika, kunst: elulaad</p>	<p>Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja</p>

				arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) ja hinnangu andmine ENSV ühiskonna arengule; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine; muuseumis käik	filmikatked		kasutamine
Kommunistliku süsteemi lagunemine 1. Perestroika ja glasnost 2. M. Gorbatšov 3. B. Jeltsin 4. Saksamaa ühinemine	4	Perestroika, glasnost, M. Gorbatšov, B. Jeltsin	Toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed.	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); töö mõistetega; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) kommunistliku süsteemi lagunemise põhjustest; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine	Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi. 2. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart	Sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; arutlusoskuse kujunemine
Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine 1. Laulev revolutsioon 2. Balti kett 3. Põhiseadusliku korra	5	Laulev revolutsioon, Balti kett, E. Savisaar, A. Rüütel,	Analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut.	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); kirjeldamine;	Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid),	Pädevused 1. Näeb probleeme ning analüüsib nende põhjusi ja tagajärgi.	Allikatest arusaamine; sündmuste ja protsesside kirjeldamine,

taastamine		L. Meri, M. Laar		töö mõistetega; mõistekaart; töö ajajoonega; seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajaloo perioodiga; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamisest; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine; muuseumis käik	temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	2. Väärtustab ühiskonnas toimunut. 3. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad Ühiskonna jätkusuutlikkus Õppeained Kirjandus, muusika: elulood, ühislaulud	analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine
<i>Maailm 1990. aastatest alates</i> 1. Üldülevaade 2. Euroopa Liidu laienemine 3. NATO laienemine 4. Uued vastasseisud	2		Näitab kaardil muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel.	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); kaardi analüüs, kontuurkaardi täitmine; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel)	Ajalookaardid, kontuurkaardid; tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	Pädevused 1. Teeb koostööd ning peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest. 2. Oskab võrrelda erinevate ajastute väärtushinnanguid, aktseptib neid ning mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel. Läbivad teemad	Sündmuste ja protsesside kirjeldamine, analüüsimine ning hinnangu andmine; seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja

				nüüdisühiskonna probleemide põhjustest; rühmatöö; infootsing, referaadi koostamine ja esitlemine		Ühiskonna jätkusuutlikkus, tervislik eluviis, tehnoloogia ja innovatsioon	kasutamine
<p>Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel</p> <p>1. Teaduse ja tehnika areng: aatomiuuringud, infotehnoloogia</p> <p>2. Massikultuur</p> <p>3. Naine ja ühiskondlik elu</p> <p>4. Muutused mentaliteedis</p>	4		Iseloomustab kultuuri ja eluolu 20. sajandi II poolel.	Töö allikmaterjaliga (tekstid, illustratsioonid, diagrammid, skeemid); seoste ja erinevuste leidmine eelmise ajalooperioodiga; võrdlemine, analüüs, põhjuse-tagajärje seoste leidmine; küsimuste koostamine; arutlus (küsimuste või märksõnade alusel) kultuurimuutustest	Tekstid, allikmaterjalid (illustratsioonid, skeemid, diagrammid), temaatiline lisakirjandus; IKT-põhine õppematerjal; filmid ja filmikatked	<p>Pädevused</p> <p>1. Mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus ning. oskab rakendada teavet õppetöös.</p> <p>2. Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.</p> <p>Läbivad teemad</p> <p>Ühiskonna jätkusuutlikkus, tervislik eluviis, tehnoloogia ja innovatsioon</p> <p>Õppeained</p> <p>1. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus</p> <p>2. Kirjandus, kunst, muusika: eluolu</p>	Seoste leidmine; ajalookaardi kasutamise oskus; arutlusoskuse kujunemine; info leidmine, analüüsimine ja kasutamine

ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA

Üldalused

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja teostamises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- 4) väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu keskkete normide rikkumisele; on seaduskuulekas;
- 5) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on oluline koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises.

Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel kujuneda ettevõtlikuks, ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele.

Esimeses kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. Teises ja kolmandas kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aiena.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majandus, poliitika, õigus), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega vastavalt oma huvidele ja võimalustele.

Teises kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

Kolmandas kooliastmes lisanduvad Eesti riigi funktsioneerimisega seotud institutsioonid. Riigi valitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone, nagu Riigikogu, valitsus, president, kohus, kohalik omavalitsus, riigikontroll, õiguskantsler. Kuna osale õpilastest võib haridustee lõppeda põhikooliga, on enam pööratud tähelepanu poliitika avaldumisele igapäevaelus ning kodaniku rollile poliitikatulemite teadliku tarbijana (nt sotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, valla/linna elukorralduses kaasaraäkimine, e-teenuste tarbimine jne).

Majanduse käsitlemine kolmandas kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele (ettevõtlikkus, kutsevalik, tulu tööst, eelarve, tarbimine ja toimetulek), ettevõtlusele (ettevõtte, ressursid, tootlikkus, kasum, konkurents), riigi majanduse reguleerimisele (majanduspoliitika, maksud, maksutulude kasutamine riigi arenguks; õigusrikkumisest tulenev kahju riigi majandusele) ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele (tarbimisühiskond, tööturu tasakaal, varanduslik kihistumine). Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Olulisel kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab kaasa õpilase toimetulekule ühiskonnas. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

Aine käsitlemisel on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide püstitamise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme.

Õppes pööratakse suurt tähelepanu õpilaste õpimotivatsiooni arendamisele. Olulisel kohal on aktiivõppemeetodid, nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Tähtis on viia aine käsitlemine klassiruumist välja ning kasutada igal asjakohasel juhul elusituatsioone (nt demokraatia rakendamine koolis, kodanikualgatus ja vabatahtlik tegevus kodukohas).

Aktiivse kodaniku kontseptsioon käsitleb kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult kui hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse rakendussuuna võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt tarbijahariduses, kodanikualgatuses, koolielu korraldamises).

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tunda õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e-teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis). Nii omandab õpilane teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse, mille vajadus tänapäeva maailmas pidevalt kasvab.

Õppetegevus

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
 - 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
 - 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
 - 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
 - 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
 - 6) laiendatakse õpikeskkonda: arvutiklass, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid, näitused, muuseumid.
- Kooliastme spetsiifilised õppetegevused esitatakse vastava kooliastme lõpus.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest.

Hinnatakse nii õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse hinnanguid ka väärtuselistes ning hoiakulistes küsimustes. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö. Hinnanguid andes ja numbriliselt hinnates võetakse aluseks ainekavaga määratud õpitulemused.

Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ja vastavuses õpitulemustega. Aine pakub rohkesti võimalusi mitmekesiseks tööks erinevate allikatega (pildid, skeemid, tabelid, tekstid). Vanuseastmele vastavalt võib lihtsamaid ülesandeid anda mõne fakti või näite leidmiseks ning hinnata ülesande täitmise põhjalikkust ja täpsust. Praktiliste tööde puhul ei hinnata mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi käiku. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kooliastme spetsiifilised hindamise vormid ja põhimõtted esitatakse vastava kooliastme lõpus.

II kooliaste

Kooliastme õpitulemused

II kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

6. klassi lõpetaja:

- 1) on viisakas, sõbralik, väarikas, vastutustundlik, töökas, täpne ja aus;
- 2) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- 3) mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 4) loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus);
- 5) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused ning miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 6) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 7) mõistab inimeste iseärasusi; teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ning valmis koostööks; oskab vältida ja lahendada konflikte;
- 8) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ning tarbijana;

9) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;

10) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides.

Õpitulemused

õppesisu

I teema. Sotsiaalsed suhted (11 tundi)

1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus (6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *rahvus*, *riik*, *võrdõiguslikkus* ja *sallivus*;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) suhtub sallivalt erinevustesse;
- 6) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
- 7) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 8) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

Õppesisu

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)

Sooline võrdõiguslikkus

Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere

Euroopa riigid, Eesti naaberriigid

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
1.1. Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Kultuur rahvusliku identiteedi kandjana	2	Rahvuslikud ja usulised kultuuritraditsioonid. Mõne Eestis elava vähemusrahvuse kultuur. Kohalik kirikukogudus	Teema illustreerimiseks: rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed http://www.nationalities.ee/ , Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, kohaliku omavalitsuse kodulehekülg; maailmahariduse portaal http://www.maailmakool.ee	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodukoha rahvas ja kodukoha rahvused</i> . 2. Nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone. 3. Nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid.	1. Eesti keel ja kirjandus: teemad „Rahvaluule“, „Omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus“ 2. Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all kodu ning koduümbrus 3. Ajalugu: kogukonna identiteedi teke 4. Inimeseõpetus: teema „Suhtlemine teistega“ all eelarvamuste mõju 5. Matemaatika: statistilise materjali kasutamine 6. Läbiv teema: „Kultuuriline identiteet“

1.2. Sooline võrdõiguslikkus	1	Sooline võrdõiguslikkus klassis. Soolised stereotüübid	Sotsiaalministeerium: http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiguslikkus.html ; Euroopa Komisjon: http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=418&langId=et	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>sallivus</i> , <i>võrdõiguslikkus</i> . 2. Toob näiteid meeste ja naiste võrdsete õiguste ning nende rikkumiste kohta. 3. Suhtub sallivalt erinevustesse.	1. Inimeseõpetus: sugudevahelised erinevused, soorollid 2. Ajalugu: soorollide kujunemine ja muutumine 3. Eesti keel, kirjandus: soorollide kujutamise ilukirjanduses
1.3. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere	1	Ühistegevus ja traditsioonid peres, suguvõsas, koolis, kodukohas	Nimede päritolu; vaba sugupuu tegemise programm GENI (www.geni.com), see on ingliskeelne programm, mida on lihtne kasutada ning mis on ühtlasi sotsiaalne suhtluskeskkond; sugupuu uurimine	Teab ja hoiab kogukonna traditsioone.	1. Inimeseõpetus: kogukonnasisesed suhted 2. Ajalugu: kogukondade kujunemine ja roll 3. Eesti keel, kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduslikes teostes 4. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus
1.4. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid	2	Euroopa Liidu liikmesriigid	Euroopa Liitu tutvustavad materjalid (nt „12 lugu Euroopa Liidust” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_g Lance/60/index_et.htm , „Ülevaade Euroopa Liidust” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_g Lance/69/index_et.htm , Euroopa Liit slaididel http://europa.eu/abc/euslides/index_et.htm ; Euroopa Liidu teemalised õppemängud põhikoolile http://www.springday2010.net/ww/et/pub/spring2010/games/_educational_games.htm)	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>riik</i> . 2. Nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis. 3. Teab, mis on isikutunnistus ja vajalikud reisidokumendid (pass, isikutunnistus).	1. Ajalugu: Euroopa tsivilisatsiooni kujunemine 2. Võõrkeeled: teema „Riigid ja nende kultuur“ all Eesti naaberriigid 3. Loodusõpetus: planeet Maa

2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö (5 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuühendus*, *kodanikualgatus*, *vabatahtlik tegevus*;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

Õppesisu

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus

Noorteorganisatsioonid

Eakohased kodanikualgatuse võimalused

Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
-------------	------	----------------------	-------------	--------------	---------

2.1. Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus	1	Tutvub valikuliselt ühe ühenduse tegevusega.	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ jne)	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid <i>kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus.</i> 2. Nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust.	1. Matemaatika: statistilised materjalid 2. Inimeseõpetus: suhted teistega 3. Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond ja rahvussuhted“
2.2. Noorteorganisatsioonid	1	Tutvub valikuliselt ühe noorteorganisatsiooni eesmärkide ja tegevusega.	Noorteportaali NIP http://www.nip.ee/ , noorteorganisatsioonid (nt kodutütred http://www.kodutytar.ee/ , skaudid http://www.skaut.ee/ , ELO http://www.elo.ee/ jne)	Nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone, kirjeldab nende tegevust ning osaleb neis võimaluse korral.	1. Eesti keel: teema „Mängiv inimene“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses
2.3. Eakohased kodanikualgatused võimalused	1		KOV-i koduleheküljed, kohalikud ajalehed	Teab kodukoha kodanikualgatusi ning osaleb neis võimaluse korral.	1. Eesti keel: kodanikuühiskond ja rahvussuhted 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Inimeseõpetus: suhted teistega 4. Lõpetav teema: „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“

2.4. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsiooni- võimalused	2	Ühistegevusest tulenev kasu individile ja kogukonnale	KOVi koduleheküljed, kohalikud ajalehed; http://www.thehungersite.com – võimalus toetada reaalselt	Toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.	1. Eesti keel: teema „Mängiv inimene“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Inimeseõpetus: suhted teistega 4. Ajalugu: eluolu erinevates tsivilisatsioonides 5. Muusika: kollektiivis koos musitseerimine
---	---	---	--	--	---

II teema. Demokraatia (11 tundi)

1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine (7 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus, seadus, demokraatia*;
- 2) iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud);
- 3) nimetab ja austab inimõigusi;
- 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik; nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 5) teab, mis on kohalik omavalitsus; toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma; toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

Õppesisu

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises

Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus

Kohalik omavalitsus

Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon

Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
1.1. Rahva osalemine ühiskonna valitsemises	2	Teised osalusvormid: rahvahääletus, suhtlemine poliitikute ja ametnikega	E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne); näidisreferendumi või valimiskampaania (-reklaami) korraldamine	1. Seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid <i>demokraatia</i> , <i>valimised</i> . 2. Iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja olla valitud).	1. Ajalugu: demokraatia kujunemine 2. Matemaatika: statistiline materjal 3. Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses
1.2. Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus	2	Ühe institutsiooni ülesanded ja struktuur	Riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium http://www.hm.ee/ , Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ , Vabariigi President http://www.president.ee/et/ jne)	1. Teab, et Eesti on demokraatlik vabariik. 2. Nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi ning kohtu peamisi ülesandeid.	Ajalugu: erinevad riigiinstitutsioonid ajaloo vältel

1.3. Kohalik omavalitsus	1	Kodukoha probleemid, analüüs, ettepanekud	Õppekäik KOVi või kohtumine KOVi esindajatega	Teab, mis on kohalik omavalitsus, ning toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse kohta.	1. Loodusõpetus: asula elukeskkonnana 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus
1.4. Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon	1	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (PGS) õpilase, õpetaja, lapsevanema õigustest ning kohustustest	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>seadus</i> . 2. Teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, ning toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.	1. Inimeseõpetus: seaduskuulekus 2. Ajalugu: seaduste teke ja roll 3. Eesti keel: väärtus ja kõlblus 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses
1.5. Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne)	1	Inimõiguste universaalsus. Lapse õigused. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon (dokumenti ei õpita)	ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon; lapse õiguste konventsioon	1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet <i>inimõigus</i> . 2. Nimetab ja austab inimõigusi.	1. Inimeseõpetus: tervisekasvatus 2. Ajalugu: inimese õiguslik seisund ja kaitse 3. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

2. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas (4 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel;
- 3) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 4) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.

Õppesisu

Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses

Kooli sisekord (kodukord)

Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
2.1. Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses	1	Mõne tegevuse praktiline korraldamine koolis	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, õpilasmavalitsusi käsitlevad kodulehed (nt Eesti Õpilasesinduste Liit http://www.escu.ee/ jne); oma kooli õpilasesindusega kohtumine, õpilaskoosoleku korraldamine	1. Kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis. 2. Märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks.	1. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

2.2. Kooli sisekord (kodukord)	1		Ettepanekute esitamine oma kooli kodukorra eeskirja täiendamiseks ja muutmiseks	Toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat.	Inimeseõpetus: suhtlemine teistega, konfliktide lahendamine
2.3. Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal	2	Teised lapse õigused (valikuliselt)	Lapse õiguste konventsioon, noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	1. Tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu ning on viisakas, sõbralik ja väärikas. 2. Oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel.	1. Inimeseõpetus: teema „Turvalisus ja riskikäitumine“ all õnnetusjuhtumite ennetamine, abi kutsumine 2. Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“ 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

III teema. Töö ja tarbimine (7 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;

6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

Õppesisu

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine

Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe

Elukutsed ja ettevõtted kodukohas

Teadlik, säästev tarbimine

Töökultuur ja tööeetika

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
1.1. Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine	2	Pangateenused (SMS-laenud)	Raha planeerimine (nt tarbijaveeb http://www.minuraha.ee jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne)	1. Teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel. 2. Oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida. 3. Teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid.	1. Inimeseõpetus: teema „Tervislik eluviis“ juures päevaplaani koostamine 2. Matemaatika: kulude planeerimine, kell ja kalender 3. Eesti keel: väärtused ja kõlblus 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Tehnoloogiaõpe: töömaailm

<p>1.2. Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Töökultuur ja tööeetika</p>	<p>3</p>	<p>Innovatsioon ettevõtluses, ettevõtete sulgemine. Kutsevalik. Hariduse osa karjääri kujundamisel</p>	<p>Kodukohas tegutsevate ettevõtete koduleheküljed; elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja http://www.rajaleidja.ee/ jne)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed. 2. Selgitab, miks on ühiskonna toimimiseks vaja erinevaid elukutseid. 3. Väärtustab enda ja teiste tööd. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inimeseõpetus: tervisenõuded 2. Eesti keel: väärtus ja kõlblus 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 4. Võõrkeeled: teema „Kodu ja lähiümbrus“ all pereliikmete ametid, teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all ametid 5. Ajalugu: tööjaotus ühiskonnas 6. Kunstiõpetus: teema avamine omaloomingus 7. Tööõpetus: töökultuur, tööohutus
---	----------	--	---	---	--

1.3. Teadlik, säästev tarbimine	2	Kaupade ja pakendite korduskasutus	Tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit http://www.tarbijakaitse.ee/ , elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo http://www.envir.ee/999 jne)	1. Oskab lugeda tooteinfot ja teab, kuhu kaebustega pöörduda. 2. Tunneb tarbija õigusi.	1. Inimeseõpetus: teema „Keskkond ja tervis“ all keskkonna turvalisus 2. Loodusõpetus: asula elukeskkonnana 3. Eesti keel: teema „Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng“ 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 5. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all poeskäik 6. Kunst: ohutusnõuded, teema avamine omaloomingus 7. Tööõpetus: tootmise mõju keskkonnale
---------------------------------	---	------------------------------------	---	--	--

IV teema. Meedia ja teave (6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- 2) oskab eristada fakti ja arvamust;
- 3) oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot;
- 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest ning teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme Internetis;

- 5) tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
 6) mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

Õppesisu

Raamatukogu, Internet

Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon

Teadlik infotarbimine ja -edastamine

Autoriõiguste kaitse

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
1.1. Raamatukogu, Internet	2	E-raamatukogu	Tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/ , Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Orkut, Facebook, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)	1. Tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi. 2. Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks.	1. Eesti keel: teabekeskond 2. Inimeseõpetus: internetisuhtluse ohud ja võimalused

1.2. Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon	1	Uudiste portaalid	Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee)	Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid, entsüklopeediat.	Eesti keel: teabekeskond
1.3. Autoriõiguste kaitse	1	Oma kooli leht, kooli kodulehekül, võrgukogukonnad	Intellektuaalomandi kohta käiv info (nt http://www.autor.ee/est jne), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Orkut, Facebook, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)	1. Väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest. 2. Teadvustab intellektuaalse omandi kaitsega seotud probleeme Internetis.	1. Eesti keel: teabekeskond 2. Kirjandus: autori roll 3. Muusikaõpetus: autoriõigused 4. Kunstiõpetus: autoriõigused

1.4. Teadlik infotarbimine ja -edastamine	2	Turundus-kommunikatsioon ja reklaam	Tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/ , Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Orkut, Facebook, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne).	<ol style="list-style-type: none"> 1. Oskab eristada fakti ja arvamust. 2. Saab aru, et reklaamiga taotletakse müügiedu. 3. Oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid, entsüklopeediat. 4. Oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eesti keel: teema „Teabekeskond“ 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Inimeseõpetus: teema „Turvalisus ja riskikäitumine“ all meediaohud, vastutus oma sõnade ja tegude eest meedias
---	---	-------------------------------------	---	--	--

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöo koostamine (küsitluse korraldamine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Füüsiline õpikeskkond

Põhiline õppetegevus toimub klassiruumis, kus on internetiühendusega arvuti ja filmi vaatamise võimalus. Ühiskonnaõpetuseks vajalikud õppevahendid on:

- 1) Eesti Vabariigi poliitiline kaart;
- 2) Euroopa poliitiline kaart;
- 3) Eesti Vabariigi põhiseadus;
- 4) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon (soovitavalt 2–3 õpilase kohta üks eksemplar);
- 5) ÜRO lapse õiguste konventsioon (soovitavalt 2–3 õpilase kohta üks eksemplar);
- 6) õppeotstarbelised DVD-d, CD-d;
- 7) erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid.

Ühiskonnaõpetuse tundides kasutatakse järgmisi allikaid:

- 1) õppekirjandus (õpikud, töövihikud, õpetaja käsiraamatud jm), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid, internetileheküljed;
- 2) kodaniku käsiraamatud <http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view>;
- 3) rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed <http://www.nationalities.ee/>, Eesti Kirikute Nõukogu <http://www.ekn.ee> jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, kohaliku omavalitsuse kodulehekülg;
- 4) maailmahariduse portaal <http://www.maailmakool.ee>;
- 5) mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit <http://www.ngo.ee/>, Noorteportaal NIP <http://www.nip.ee/> jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred <http://www.kodutytar.ee>, skaudid <http://www.skaut.ee/>, ELO <http://www.elo.ee/> jne);
- 6) e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal <http://www.eesti.ee>), riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium <http://www.hm.ee/>);
- 7) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, lapse õiguste konventsioon, noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111);
- 8) põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, õpilasmavalitsusi hõlmavad kodulehed (nt Eesti Õpilasesinduste Liit <http://www.escu.ee/>), oma kooli kodukord;
- 9) tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike <http://www.miksike.ee/>, Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-

põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt <http://www.kuut.ee/>), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Orkut, Facebook jne), e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne);

10) tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit <http://www.tarbijakaitse.ee/>), raha planeerimine (nt Tarbijaveeb <http://www.minuraha.ee>), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt <http://www.tarbijakaitse.ee/>, <http://www.envir.ee/999> jne), elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja <http://www.rajaleidja.ee/>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülj <http://www.stat.ee/>).

Hindamine

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamyslugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning informatsiooni leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

III kooliaste

Kooliastme õpitulemused

III kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

Põhikooli lõpetaja:

1) tunneb demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;

2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena; on valmis toimima vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;

3) tunneb ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning tegutseb inimõiguste kaitsel; tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ning käitub sallivalt;

4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ning kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;

5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärgi;

6) selgitab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; mõistab riigi ja turu vahet, teab, mis on avalik ja erasektor; tunneb maksustamise eesmärgi ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;

7) hindab oma võimalusi, õigusi ning vastutust ettevõtjana ja tööturu osalisena, kavandab oma karjääri, teeb otsuseid enda suutlikkust ja ressursse adekvaatselt analüüsides ning tegevuse tagajärgi prognoosides;

8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;

9) analüüsib kriitiliselt infokeskkonda, arvestades autorikaitset; oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid;

10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

Õpitulemused, õppesisu ja protsessi kirjeldus teemablokkide kaupa

I teema. Ühiskond ja sotsiaalsed suhted (22 tundi)

1. Meedia ja teave (7 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

1) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;

2) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat*;

3) mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;

4) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Õppesisu

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne

Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur

Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetõed, tulud ja kulud meedias)

Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine

Teabe tõlgendamine ning kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
1.1. Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne. Teabe tõlgendamine ja kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine	2	Kommunikatsiooni-vabaduse piiramine (ajakirjandus ja võrgukeskkonnad, legaalsed ja tehnoloogilised piirangud). Avaliku elu tegelased. Kuidas meedia loob staare?	Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee jne), „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/ , Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus</i> , <i>ajakirjandusvabadus</i> . 2. Analüüsib ühe teema meediakäsitlust ning kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid. 3. Orienteerub Eesti mediasüsteemis, suudab informatsiooni kriitiliselt hinnata ja kasutada. 4. Arutleb meedia rolli üle ühiskonnas eakohaseid näiteid kasutades.	1. Eesti keel: meediatekstide kommenteerimine 2. Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam, kirjandus 3. Läbiv teema: „Teabekeskond“

<p>1.2. Kommunikatsiooni-eetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur</p>	<p>2</p>	<p>Avaliku ja eraelu piirid, poolavalik sfäär</p>	<p>Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee jne), autoriõiguse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/, Koolielu www.koolielu.ee jne), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne); ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik elu, eraelu, kommunikatsioonieetika</i>. 2. Tunneb autori (ka enda kui autori) õigusi ja vastutust erinevates suhtluskogukondades.</p>	<p>1. Eesti keel: suuline ja kirjalik suhtlus 2. Inimeseõpetus: inimestevahelised suhtled 3. Muusikaõpetus: muusikavahetus-programmid internetis, autoriõigused 4. Kunstiõpetus: autoriõigused, sümbolid</p>
---	----------	---	--	---	--

<p>1.3. Turundus-kommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahetamine, tulud ja kulud meedias)</p>	<p>1</p>	<p>Turundus-kommunikatsiooni reguleerimine (reklaamiseadus, ringhäälinguseadus jne). Kaubamärgid, patendid</p>	<p>Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), autorikaitse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne); ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>reklaam, valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam, tootepaigutus</i>. 2. Eristab infovoost reklaami erinevaid liike ja mõistab nende suhtluseesmärki.</p>	<p>1. Eesti keel: reklaamtekstid 2. Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all erinevad meedia vahendid ja reklaam 3. Matemaatika: tulude ja kulude arvutamine, andmete teisendamine</p>
--	----------	--	--	---	--

<p>1.4. Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, allalaadimine. Plagieerimine</p>	<p>2</p>	<p>Autoriõigused: teke ja kuuluvus. Põhiõigused ja kaasnevad õigused. Kaubamärgid, patendid, nende kaitsmise vajadus. Õpilase autoriõigus</p>	<p>Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), autorikaitse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/, Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt http://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne), ajakirjaniku eetikakoodeks (http://www.eal.ee); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne); intellektuaalomandi kohta käiv info (nt http://www.autor.ee/est jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>plagiaat</i>. 2. Kasutab töid vormistades nõuetekohast viitamist ja tsiteerimist.</p>	<p>1. Eesti keel: viitamisreeglid 2. Kirjandus: autorsus 3. Kunstiõpetus: autoriõigused 4. Muusikaõpetus: autoriõigused</p>
--	----------	---	--	--	---

2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur (6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid *sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus*;

- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Õppesisu

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm

Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidususe. Sotsiaalne tõrjutus

Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus

Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
2.1. Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm	2	Omistatud ja omandatud staatus	Rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed http://www.nationalities.ee/ , Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, sidususega tegelevad organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne)	<ol style="list-style-type: none"> Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, identiteet</i>. Märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi. Väärtustab soolist võrdõiguslikkust. 	<ol style="list-style-type: none"> Inimeseõpetus: erinevad sotsiaalsed rühmad Geograafia: teema „Pinnamood“ all inimeste elu ja majandustegevus erineva pinnamoega aladel Matemaatika: statistilise materjali analüüs Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus

2.2. Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus	1	Sotsiaalne mobiilsus. Staatus. Erinevuste olemus ja põhjused	Sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti koduleheküljel http://www.stat.ee/ jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>sotsiaalne kihistumine</i> , <i>sotsiaalne sidusus</i> , <i>sotsiaalne tõrjutus</i> . 2. Väärtustab sotsiaalset sidusust.	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine. 2. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all rahvastiku sooline ja vanuseline koosseis ning rahvastiku vananemine; teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all linnastumisega seotud probleemid 3. Matemaatika: statistika kasutamine 4. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses
2.3. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus	1	Erivajadustega inimesed. Sallivus. Sallivuse piirid. Nulltolerants. Stereotüübid	Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti koduleheküljel http://www.stat.ee/ jne); sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne)	Väärtustab sotsiaalset õiglust.	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Ajalugu: võitlus võrdõiguslikkuse eest 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

<p>2.4. Väärtused ja identiteetid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid</p>	<p>2</p>	<p>Üleilmastumise roll mitmekultuurilisuse kujunemisel. Vastastikune sõltuvus ja koosmõju ühiskonnas</p>	<p>Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel http://www.sm.ee/index.php?id=98 jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne), sidususega tegelevate organisatsioonide koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu http://www.kogu.ee jne), integratsiooniga tegelevad asutused (nt Integratsiooni Sihtasutus http://www.meis.ee/ jne), maailmahariduse portaal http://www.maailmakool.ee</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>mitmekultuurilisus</i>. 2. Mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>	<p>1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Geograafia: teema „Rahvastik“ all erinevad rassid ja rahvad 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 4. Võõrkeeled: teema „Vaba aeg“ all kultuuriline mitmekesisus 5. Ajalugu: äärmuslikud liikumised, seisuslik ühiskond, kolonialism 6. Kunst: teema avamine omaloomingus 7. Muusika: mitmekultuurilisus 8. Läbiv teema: „Väärtused ja kõlblus“</p>
---	----------	--	---	---	---

3. Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor (3 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus*;
- 2) selgitab sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;

3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Õppesisu

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)

Erasektor kui kasumile suunatud sektor

Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
3.1. Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)	1	Sektorite vastastikune seotus ja partnerlus. Poliitika ja avaliku halduse mõisted	Riigiasutuste kodulehed (nt Haridus- ja Teadusministeerium http://www.hm.ee/ , Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ , Vabariigi President http://www.president.ee/et/ jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik sektor, avalik-õiguslik asutus, riigiasutus</i> . 2. Selgitab avaliku sektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.	1. Ajalugu: riikluse kujunemine ja areng 2. Matemaatika: statistiliste andmete kasutamine
3.2. Erasektor kui kasumile suunatud sektor	1	Ettevõtlus avalikus ja erasektoris	Eestis asuvate ettevõtete kodulehed (nt Kalev http://www.kalev.eu/ jne), Eesti Tööandjate Keskliit http://www.tooandjad.ee/	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>erasektor, eraettevõtte</i> . 2. Selgitab erasektori spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.	Geograafia: rahvusvaheline ja Eesti majandus

3.3. Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused	1	Majandustegevus kolmandas sektoris kui vahend eesmärkide saavutamiseks	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ jne), vabatahtlike tööd tutvustavad materjalid (nt http://www.vabatahtlikud.ee/ jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>mittetulundussektor</i> , <i>sihtasutus</i> . 2. Teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi ning oskab neid kasutada.	1. Ajalugu: rahvuslik ärkamisaeg 2. Geograafia: rahvastik 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 4. Inimeseõpetus: altruism
--	---	--	---	--	--

4. Ühiskonnaliikmete õigused (6 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *inimõigused*, *põhiõigused*, *sotsiaal-majanduslikud õigused*, *poliitilised õigused*, *kultuurilised õigused*;
- 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost;
- 3) tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi.

Õppesisu

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel

Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused

Lapse õigused, kohustused ja vastutus

Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluatsioon jm UNICEFi tegevus

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
4.1. Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel	2	Inimõiguste kujunemise ajaloost	Tähtsamad inimõigustealased dokumendid (nt ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, Euroopa Nõukogu inimõiguste konventsioon jne); Eesti Vabariigi põhiseadus; lapse õiguste konventsioon	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>inimõigused</i> . 2. Selgitab inimõiguste olemust. 3. Oskab nimetada tähtsamaid inimõigusi. 4. Märkab inimõiguste rikkumist ning astub samme, et edendada inimõiguste järgimist.	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Ajalugu: ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses
4.2. Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused	2	Rahvusvaheliste organisatsioonide roll inimeste põhiõiguste tagamisel. Inimõiguste ja humanitaarõiguse seos	Tähtsamad inimõigustealased dokumendid (nt ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, Euroopa Nõukogu inimõiguste konventsioon jne); Eesti Vabariigi põhiseadus; ICRC rahvusvaheline humanitaarõigus; vastused teie küsimustele; Eesti Punane Rist, http://www.icrc.org/eng/war/index.jsp	Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused</i> .	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Ajalugu: põhiseaduslikud tekstid, rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

4.3. Lapse õigused, kohustused ja vastutus	1		Lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon; noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	1. Tunneb lapse õigusi ja lastekaitse põhimõtteid. 2. Tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost.	1. Inimeseõpetus: inimene ja sotsiaalne käitumine 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses
4.4. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspuaterimine, elundikaubandus jm. UNISEFi tegevus	1	Inimkaubanduse tagajärjed ühiskonnale (traumad, haigused jm). Ohvriabi	Lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, „Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega” (2005); noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	1. Tunneb riske ja oskab vältida ohte. 2. Teab, kust otsida abi.	1. Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine 2. Ajalugu: orjakaubandus 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

II teema. Riik ja valitsemine (16 tundi)

1. Demokraatia (3 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *demokraatia*, *autokraatia*, *totalitarism*; *võimude lahusus ja tasakaal*, *õigusriik*, *kodanikuõigused*, *kodanikuvabadused*, *kodanikuühiskond*, *kodanikualgatus*;

2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;

3) väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igaühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;

4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu;

5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

Õppesisu

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused

Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal

Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
1.1. Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused	1	Ohud demokraatiale	Õpetaja käsiraamatud (nt „Inimene ja ühiskond“), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid jm	1. Eristab demokraatiat ja autokraatiat, tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu. 2. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia</i> , <i>autokraatia</i> , <i>totalitarism</i> , <i>võimude lahusus ja tasakaal</i> .	1. Ajalugu: demokraatia ja diktatuuri võrdlus 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

<p>1.2. Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus ning võimude lahusus ja tasakaal</p>	<p>1</p>	<p>Monarhia ja vabariik. Presidentaalne ja parlamentaarne demokraatia</p>	<p>E-riik (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne); Eesti Vabariigi põhiseadus</p>	<p>1. Selgitab demokraatia põhimõtteid ja nende rakendamist riigivalitsemises. 2. Iseloomustab ja väärtustab demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt kaasamine, enamuse ja vähemuse arvestamine, igäühe võrdsus seaduse ees, seisukohtade mitmekesisus). 3. Käitub demokraatia põhimõtete järgi.</p>	<p>1. Ajalugu: ühiskonnateooriate areng ja rakendumine 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 3. Matemaatika: statistiliste materjalide kasutamine</p>
<p>1.3. Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused</p>	<p>1</p>	<p>Kodanikuvabaduste seaduslik piiramine</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne); Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>õigusriik</i>, <i>kodanikuõigused</i>, <i>kodanikuvabadused</i>. 2. Selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid. 3. Väärtustab demokraatlike vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi.</p>	<p>1. Inimeseõpetus: turvalisus 2. Ajalugu: õigusriigi kujunemine 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>

2. Eesti valitsemiskord (13 tundi)

Õpitulemused:

Õpilane:

1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt, erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik*;

2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);

3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);

4) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;

5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;

6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana ning nimetab Eesti parlamendierakondi;

7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Õppesisu

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President.

Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus

Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus

Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis

Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad

Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine

Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
<p>2.1. Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus (KOV)</p>	4	<p>Riigikogu struktuur (juhatus, komisjonid, fraktsioonid). Riigikogu ja valitsuse töö põhimõtted. Valitsuse koosseis. Eesti riigikaitse institutsioonid</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee, http://www.ria.ee/xtee-tutvustus/), Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide ja õigusorganite koduleheküljed (nt Riigikogu http://www.riigikogu.ee/, president http://www.president.ee/et/, valitsus http://www.valitsus.ee/, õiguskantsler http://www.oiguskantsler.ee/ jne), kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste koduleheküljed; Eesti kohtusüsteemi tutvustavad materjalid (nt http://www.kohus.ee/ jne); riigikaitsega seotud materjalid (nt Eesti Kaitseväge http://www.mil.ee/ jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus</i>, <i>põhiseaduslik institutsioon</i>, <i>põhiseaduslikud õigused</i>, <i>seadusandlik võim</i>, <i>opositsioon</i>, <i>koalitsioon</i>, <i>täidesaatev võim</i>, <i>president</i>, <i>õiguskantsler</i>, <i>riigikontroll</i>, <i>kohalik omavalitsus</i>. 2. Tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust. 3. Iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart). 4. Suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades.</p>	<p>1. Ajalugu: võimuinstitutsioonide kujunemine 2. Matemaatika: statistiline analüüs 3. Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid</p>

<p>2.2. Õigusüsteem: Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus</p>	<p>2</p>	<p>Õigusaktide hierarhia. Karistusseadustik (alaealiste õiguslik vastutus). Rahvusvahelised kohtud. Apelleerimise kord ja võimalused. Liiklusseadus</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee), Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja, õigusorganite koduleheküljed (nt kohtud http://www.kohus.ee/ jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kohus</i>, <i>kolmeastmeline kohtusüsteem</i>, <i>õigusakt</i>. 2. Mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. 3. Oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT).</p>	<p>1. Inimeseõpetus: riskikäitumine 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>
<p>2.3. Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis</p>	<p>2</p>	<p>Euroopa Liidu kodanikud. Eesti kodaniku õigused ja kohustused Euroopa Liidus. Eesti Vabariigi kodakondsuse seadus</p>	<p>Kodaniku käsiraamatud http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view, „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal” (2006); suvekooli materjalid: Ühiskonnaõpetuse õpetajate suvekool, Narva-Jõesuu, 26.–29. juuni 2007; e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne), Eesti Vabariigi põhiseadus, kodakondsusseadus, tõsielufilm „Kodanik – riigi alus” (2000); Integratsiooni Sihtasutuse kodulehekülg http://www.meis.ee/</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodakondsus</i>, <i>kodanikuõigused</i>, <i>kodanikukohustused</i>, <i>kodakondsuseta isik</i>. 2. Tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust.</p>	<p>Ajalugu: kodaniku mõiste ajaloo kaudu</p>

<p>2.4. Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad</p>	<p>2</p>	<p>Erakondade maailmavaade ja tegevusprogrammid</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne), Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide koduleheküljed (nt Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu http://erakonnad.instituut.ee/), valimistega seotud materjalid (nt http://www.vvk.ee/ jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>erakond</i>. 2. Nimetab Eesti parlamendi erakondi.</p>	<p>Ajalugu: erakondade kujunemine ja roll</p>
<p>2.5. Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine</p>	<p>2</p>	<p>Eesti valimissüsteem. Demokraatlike valimiste põhimõtted. Erinevused Riigikogu ja kohalike volikogude valimistel</p>	<p>E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee jne, Eesti Vabariigi põhiseadus, institutsioonide koduleheküljed (nt Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu http://erakonnad.instituut.ee/), valimistega seotud materjalid (nt http://www.vvk.ee/ jne)</p>	<p>1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatlikud valimised, valimisõigus, hääleõigus</i>. 2. Selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid ning kujundab oma poliitilisi eelistusi.</p>	<p>1. Ajalugu: valimisõiguse laienemine 2. Matemaatika: statistiline analüüs 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>

<p>2.6. Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides</p>	<p>1</p>	<p>Euroopa Nõukogu – inimõiguste, kultuuri, hariduse jne koostöö edendaja Euroopas. Eesti NATO liikmena</p>	<p>Ajakiri Eurokratt, tõsielufilm „Euroopa Liit”, Euroopa Liidu infoportaal http://europa.eu/index_et.htm, elektroonilised väljaanded ELi kohta (nt „Peamised faktid ja arvandmed Euroopa ja eurooplaste kohta” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/66/index_et.htm, „12 lugu Euroopa Liidust” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/index_et.htm, „Ülevaade Euroopa Liidust” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/69/index_et.htm, „Kuidas Euroopa Liit toimib” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/68/index_et.htm jne), DVD „Euroopa Liit selgeks” (2008); Euroopa Nõukogu tutvustavad materjalid (nt http://www.coe.ee/ jne), NATO materjalid (nt http://www.vm.ee/nato/ jne), ÜRO info (nt http://www.un.org/en/ jne)</p>	<p>1. Oskab nimetada olulisemaid rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on. 2. Teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>	<p>1. Ajalugu: rahvusvaheliste organisatsioonide teke 2. Geograafia: teema „Kaardiõpetus“ all trüki- ja arvutikaardid</p>
---	----------	---	--	--	---

III teema. Kodanikuühiskond (15 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *kodanikuühiskond*, *vabariik*, *kodanikuosalus*, *kodanikualgatus*;
- 2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabariikide toimimise põhimõtteid ning eesmärke; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
- 4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ning elluviimisel.

Õppesisu

Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabariikidused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused

Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabariiklik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid

Käitumine kriisioludes

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemus	Lõiming
1.1. Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused	6	Kodanikuühiskonna asend ühiskonna struktuuris	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ , Noorteportaal NIP http://www.nip.ee/ jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred http://www.kodutytar.ee/ , skaudid http://www.skaut.ee/ , ELO http://www.elo.ee/ jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008); usuühenduste kodulehed (nt Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee/ jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond</i> , <i>vabaühendus</i> , <i>mittetulundusühing</i> . 2. Mõistab kodanikuühiskonna ning vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi. 3. Iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel.	1. Inimeseõpetus: grupikuuluvus 2. Ajalugu: nt fosforiidikampaania 3. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses
1.2. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasomavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid	6	Vabaühenduste koostöö ning partnerlus omavalituste ja riigiasutustega. Kaasav otsustamine. Klassi või rühma ühise blogi pidamine	Mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ , Noorteportaal NIP http://www.nip.ee/ jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred http://www.kodutytar.ee/ , skaudid http://www.skaut.ee/ , ELO http://www.elo.ee/ jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008); vabatahtlike tööd tutvustavad materjalid (nt http://www.vabatahtlikud.ee/ jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuosalus</i> , <i>kodanikualgatus</i> . 2. Oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas. 3. Analüüsib probleeme ja pakub lahendusi. 4. Algatab ning toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ja elluviimisel.	1. Ajalugu: kodanikuühiskonna areng 2. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses

1.3. Käitumine kriisioludes	3	Juhtumid: raske haigus, lähedase surm, kuriteoohvriks sattumine, õnnetusjuhtumite tagajärjed, katkenud suhted lähedaste inimestega, perevägivald jne	Noorte abitelefoni (nt Lasteabi telefon 116 111 jne)	Märkab abivajajat ja abistab võimaluse korral.	Inimeseõpetus: turvalisus ja riskikäitumine
-----------------------------	---	--	--	--	---

IV teema. Majandus (17 tundi)

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid *turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse*;

2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;

3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;

4) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;

5) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;

6) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgid, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ning kohustusi seoses maksudega.

Õppesisu

Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas

Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus

Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja tööotsijatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul

Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglase tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus

Kohustuslik	Maht	Süvendav ja laiendav	Õpikeskkond	Õpitulemused	Lõiming
1.1. Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas	4	Ettevõtluse vormid. Kodumaakonna ettevõtlus. Ettevõtlikkus ja majandusotsustused (nt õpilasfirma)	Statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg http://www.stat.ee/ jne); mõne ettevõtte kodulehed (nt Kalev www.kalev.eu jne)	1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum</i> . 2. Iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid.	1. Ajalugu: endiste sotsialismimaade üleminek turumajandusele 2. Matemaatika: statistika kasutamine

<p>1.2. Riigi roll majanduses: planeerimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus</p>	<p>5</p>	<p>Keskpank ja kommerts pangad. Maksualased kuritarvitamised (korruptsioon, varimajandus, ümbrikupalk, salakaubandus jne). Euro</p>	<p>Statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekül http://www.stat.ee/ jne), Maksu- ja Tolliameti kodulehekül http://www.emta.ee/, Rahandusministeeriumi kodulehekül http://www.fin.ee/, Sotsiaalministeeriumi kodulehekül http://www.sm.ee/, Eesti Panga kodulehekül http://www.eestipank.info/frontpage/et/</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>riigieelarve, maksud, tulude ümberjagamine, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus</i>. 2. Iseloomustab ettevõtluse ja riigi rolli majanduses. 3. Tunneb eelarve koostamise põhimõtteid. 4. Selgitab maksustamise eesmärgi ja põhimõtteid. 5. Teab Eestis kehtivaid makse ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ajalugu: majanduse areng 20. sajandil 2. Matemaatika: statistilise materjali kasutamine
---	----------	---	--	---	---

<p>1.3. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul</p>	<p>3</p>	<p>Töötukassa. Tööjõu ränne, selle põhjused, töörandega kaasnevad võimalused ja ohud. Tööleminek Euroopa Liitu</p>	<p>Elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja http://www.rajaleidja.ee/ jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekül http://www.stat.ee/ jne); Töötukassa kodulehekül http://www.tootukassa.ee/; Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse kodulehekül http://www.eas.ee/</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõistet <i>tööturg</i>. 2. Tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul. 3. Teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu. 4. Analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine 2. Ajalugu: rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid 3. Matemaatika: statistilise materjali analüüs 4. Tööõpetus: ametid 5. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 6. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad
---	----------	--	--	--	---

<p>1.4. Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus</p>	<p>5</p>	<p>Tarbijale suunatud reklaam ja reklaami teadlik kasutamine. Petuskeemide näiteid</p>	<p>Tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit http://www.tarbijakaitse.ee/ jne), raha planeerimine (nt tarbijaveeb http://www.minuraha.ee jne), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt http://www.tarbijakaitse.ee/, http://www.envir.ee/999 jne); elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja http://www.rajaleidja.ee/ jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekül http://www.stat.ee/ jne), http://www.fin.ee/euro); Euro kasutusele võtmise seadus. RT I 2010, 22, 108</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>brutopalk</i>, <i>netopalk</i>, <i>laen</i>, <i>investeering</i>, <i>tarbijakaitse</i>. 2. On orienteeritud enesearendamisele ning iseseisvale toimetulekule ühiskonnas. 3. Hindab ressursside piisavust ning enda oskusi ja võimeid tegutseda. 4. Oskab koostada isiklikku eelarvet. 5. Oskab arvutada netopalka. 6. Tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana. 7. Tarbib säästlikult. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geograafia: teema „Euroopa ja Eesti rahvastik“ all ränne ja selle põhjused, teema „Euroopa ja Eesti asustus“ all rahvastiku paiknemine 2. Ajalugu: rahvusvahelise tööjaotuse kujunemine, majanduskriisid 3. Matemaatika: statistilise materjali analüüs 4. Tööõpetus: ametid 5. Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses 6. Võõrkeeled: teema „Igapäevaelu, õppimine ja töö“ all edasiõppimine ja kutsevalik ning töökohad
--	----------	--	--	---	---

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid; referaadi, uurimistö, arvamusaluse, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Füüsiline õpikeskkond

1. Kool korraldab valdava osa õpet klassis, kus saab rühmatöö tegemiseks mööblit ümber paigutada, on internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus. Õppe sidumiseks igapäevaeluga võimaldab kool õpet väljaspool klassi.

2. Kool võimaldab kasutada klassiruumis Eesti Vabariigi põhiseadust, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ning ÜRO lapse õiguste konventsiooni.

3. Kool võimaldab ainekava eesmärgede toetavaid õppematerjale (kontuur- ja seinakaardid, auvised, erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid).

Ühiskonnaõpetuse tundides kasutatakse järgmisi allikaid:

1) õppekirjandus (õpik, töövihikud, õpetaja käsiraamatud jne), kaart, kontuurkaart, ajakirjanduses ilmunud teemakohased artiklid, teemakohased filmid;

2) kodaniku käsiraamatud (<http://www.meis.ee/est/raamatukogu/?ID=109&view=view>), „Inimene ja ühiskond. Ühiskonnaõpetuse õppematerjal” (2006); suvekooli materjalid „Ühiskonnaõpetuse õpetajate suvekool“, Narva-Jõesuu, 26.–29. juuni 2007;

3) oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee), autorikaitse seadus, „Meediaõpetus üldhariduskoolis. Õpetaja käsiraamat” (2004), tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike <http://www.miksike.ee/>, Koolielu www.koolielu.ee jne), Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nt <http://www.kuut.ee/>), suhtluskeskkonnad (nt Rate jne), ajakirjaniku eetikakoodeks (<http://www.eal.ee>), e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube, napster, soulseek jne);

4) rahvusseltside ja usuühenduste koduleheküljed (nt Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed <http://www.nationalities.ee/>, Eesti Kirikute Nõukogu <http://www.ekn.ee> jne), raamatusari „Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, sidususega tegelevad organisatsioonide

koduleheküljed (nt Eesti Koostöö Kogu <http://www.kogu.ee>), Eesti inimarengu aruanded, soolise võrdõiguslikkusega seotud elektroonilised materjalid (nt Sotsiaalministeeriumi kodulehel <http://www.sm.ee/index.php?id=98>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg <http://www.stat.ee/>);

5) lapse õiguste konventsioon, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, „Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega” (2005), noorte abitelefoniid (nt Lasteabi telefon 116 111), tõsielufilm „Tegi pätti”;

6) e-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal <http://www.eesti.ee>), Eesti Vabariigi põhiseadus, elektrooniline Riigi Teataja, institutsioonide ja õigusorganite koduleheküljed (nt Riigikogu <http://www.riigikogu.ee/>, kohtud <http://www.kohus.ee/> jne), erakondade koduleheküljed (nt Eesti erakondade ajalugu <http://erakonnad.instituut.ee/>), R. Toomla, „Eesti erakonnad” (1999), valimistega seotud materjalid (nt: <http://www.vvk.ee/>), kodakondsusseadus, tõsielufilm „Kodanik – riigi alus” (2000);

7) ajakiri Eurokratt, tõsielufilm „Euroopa Liit”, Euroopa Liidu infoportaal http://europa.eu/index_et.htm, „Peamised faktid ja arvandmed Euroopa ja eurooplaste kohta” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/66/index_et.htm, „12 lugu Euroopa Liidust” (2006) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/60/index_et.htm, „Ülevaade Euroopa Liidust” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/69/index_et.htm, „Kuidas Euroopa Liit toimib” (2007) http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/68/index_et.htm, DVD „Euroopa Liit selgeks” (2008);

8) mittetulundusühingute koduleheküljed (nt Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit <http://www.ngo.ee/>, Noorteportaal NIP <http://www.nip.ee/> jne), noorteorganisatsioonid (nt kodutütred <http://www.kodutytar.ee>, skaudid <http://www.skaut.ee/>, ELO <http://www.elo.ee/> jne), „Osale. Ütle, kui mõtled” (2008);

9) maailmahariduse portaal <http://www.maailmakool.ee>;

10) tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit <http://www.tarbijakaitse.ee/>), raha planeerimine (nt Tarbijaveeb <http://www.minuraha.ee>), elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo (nt <http://www.tarbijakaitse.ee/>, <http://www.envir.ee/999> jne), elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja <http://www.rajaleidja.ee/>), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekülg <http://www.stat.ee/>).

Hindamine

Kokkuvõtvaks hindamiseks võib olla: probleemküsümise avamine, arvamislugu, uurimus ja juhtumianalüüs, dokumendi, statistiliste andmete ning karikatuuri analüüs, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded: mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms), informatsiooni rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järelduste tegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Põhikoolis võib korraldada läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid integreeriva loovtöö.